SEDAT ÖZKÖL

EMPERYALİZM VE TÜRKİYE

ANT

ant

Emperyalizm, tekelci kapital ve Türkiye

Sedat Özkol

ANT YAYINLARI : 43

Telif Hakkı :
ANT YAYINLARI

İlk Yayını :
ANT YAYINLARI
Kasım 1970, İstanbul

Kapak :
İNCİ ÖZGÜDEN

Dizgi - Tertip :
YÖNET MATBAASI

Baskı :
ÖZOT MATBAASI

Dr. Sedat Özkol

Emperyalizm Tekelci Kapital ve Türkiye

ANT YAYINLARI
Cağaloğlu, Başmusahip Sokak 10/2 - İSTANBUL

1 Türkiye'nin Geriliğinin Temel Nedeni Emperyalist Sömürüdür

Ülkemizdeki devrimci mücadele, kaçınılmaz evrimi içerisinde kesin bir dönüm noktasına gelmiş bulunuyor. Emperyalizmle işbirlikçilerine karşı günden güne gelişen ve güçlenen savaş sahte devrimcilerin maskelerini teker teker indirerek modern revizyonizmin sadık bendelerini tüm kaypaklıkları, tüm korkaklıkları, tüm iktidarsızlıklarıyla kitleler önünde teşhir etmiş, kimlerin Türkiye halklarının kurtuluşu için hayatlarını vermeğe hazır proleter devrimciler, kimlerin fetişizm ve kendi kendini tatmin bataklığında debelenen lafebeleri ve kimlerin emperyalizmle uzlaşmayı kabullenen teslimiyetçiler olduğunu açıkça ortaya koymuştur. **Türkiye'nin ancak halk savaşı yoluyla Amerika ve dünya emperyalizminin boyunduruğundan kurtarılabileceğine, Türkiye ve Ortadoğu halklarının devrimci mücadelesinin bir bütün oluşturduğuna inanmış proleter devrimcilerle, temel sınıfsal ittifakları reddederek parlamenter mücadele dışındaki tüm mücadele biçimlerini anarşizm diye niteleyen sahte devrimciler, düzmece sosyalistler arasındaki**

uzlaşmaz çelişki bütün ayrıntılarıyla su yüzüne çıkmış bulunuyor. Bugün Türkiye'de bir yanda emperyalistlerle işbirlikçilerin çizdiği sınırlar ve tanıdığı izinler çerçevesinde sosyalistçilik oynayarak devrimci mücadeleyi temel hedeflerinden bilinçli bir şekilde saptırmayı amaçlayan sahte bilgeler, yüreksiz küçük burjuva aydınları ve işçi sınıfını aldatmayı meslek haline getirmiş kağıttan kaplanlar; bir kelimeyle Türkiye İşçi Partisi'nin günümüzdeki yöneticileri ve bendeleri, öte yanda da aralarındaki bağları mutlaka güçlendirmeleri, mutlaka pekiştirmeleri gereken gerçek devrimciler vardır. Açıktır ki, savaş sadece Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçilerine karşı değil, emperyalizmle temelde uzlaşan tüm sahte devrimcilere, tüm teslimiyetçilere, tüm revizyonistlere karşı da verilecektir ve verilmektedir.

Bu koşullar içerisinde ülkemizdeki proleter devrimcilerin eskisinden daha güçlü bir biçimde bir araya gelmelerini ve örgütlenmelerini sağlamak üzere devrimci çizginin doğru olarak saptanması ve Türkiye koşullarına oturtulması sosyalistlerin günümüzdeki en önemli görevi olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'deki egemen sınıfların politik ve ekonomik güçlerinin kökenleri, dayanakları ve nedenleri araştırılmadan, Türkiye'nin bugünkü sosyo-ekonomik yapısını belirleyen yada sürdüren temel nedenler, temel etkenler açıkça ortaya konulmadan bu görevde başarıya ulaşabilmenin olanağı yoktur. Diğer bir deyişle eylemlerimizin çizilen hedeflere ve başarıya ulaşabilmeleri için, Türkiye'nin toplumsal yapısı hakkındaki analiz ve değerlendirmenin de gerçeklerle uyuşması, doğruluğunun yine gerçeklerle belgelen-

mesi ve kanıtlanması zorunludur. Türkiye'nin toplumsal gerçeklerine dayanmayan, bu gerçeklerden güç almayan her değerlendirme ve her görüş, bilimsel sosyalizmin deyimleriyle tanımlansa da, en azından devrimci aşamaları geciktirici yada köstekleyicidir, bir yerde idealist ve kısırdır, kurucularının ve savunucularının zihinlerinin dışında gerçek bir yeri, temel bir dayanağı yoktur. O halde işe Türkiye'nin gerçekleriyle başlamamız gereklidir.

Nedir Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını belirleyen temel etkenler? Türkiye toplumunun bilimsel sosyalist açıdan tanımı ve değerlendirilmesi nasıl yapılabilir? Türkiye'deki egemen sınıfların, ileri kapitalist ülkelerdeki gibi, bağımsız bir varlıkları, bağımsız bir güçleri var mıdır? Diğer bir deyişle Türkiye'de ülkeyi sanayi kapitalizmi aşamasına getirebilecek bir «milli burjuva» sınıfı ortaya çıkabilmiş, ve varolabilmiş midir? Yoksa Türkiye'deki egemen sınıflar güçlerini ve varlıklarını dünya emperyalizmine mi borçludurlar?

Bütün bu sorulara «Türkiye kapitalist ve feodal üretim ilişkileri içinde, emperyalizmin pençesinde yarı bağımlı bir toplumdur. Özellikle Güneydoğu'da ve Doğuda tarım kesiminde feodal üretim ilişkileri, hiç değilse feodal kalıntılar etkindir. Buna karşılık Kuzey Batıda, Çukurova'da, Ege'de hem sanayi ve hem de tarımda kapitalist üretim ilişkileri gelişmiştir. Türkiye'de, zayıf da olsa, emperyalist sömürüye direnebilecek anti-emperyalist devrimci eylemlere katkıda bulunabilecek **MİLLİ BURJUVA** diyebileceğimiz bir sınıf mevcuttur» diye cevap verebilir miyiz? Böyle bir değerlendirme Türkiye toplumunun bir bütün

halinde ele alınıp bilimsel sosyalist yöntemle araştırılması sonunda mı oluşmuştur? Diğer bir deyişle, görünüşlerin altındaki temel ve belirleyici ilişkiler araştırılmış, saptanmış, bilimsel sosyalizm tüm zenginliği, tüm yaratıcılığıyla mı kullanılmıştır?

Kalıplardan, şartlanmalardan, modern revizyonizmin saptırıcı etkilerinden, tarikatçılıktan ve kelime fetişizminden sıyrılıp, toplumumuzu diyalektik bütünlüğü ve kapitalist dünya düzeni içindeki yeri ve yapısıyla inceleyebildiğimiz takdirde varacağımız kaçınılmaz sonuç şudur :

Kapitalizm bir dünya sistemidir, bir bütündür. Bu bütünün bir kesiminde dış ve iç sömürü ile üretim güçlerini üstün bir düzeye çıkararak önce sanayi kapitalizmi ve giderek tekelci kapitalizm aşamasına ulaşmış bulunan A.B.D., F. Almanya, İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika gibi ülkeler, diğer kesiminde ise ileri kapitalist ülkeler tarafından asırlardır sömürüldükleri için ekonomik ve sosyal bakımdan geri bıraktırılmış Asya, Afrika, Latin Amerika ve Ortadoğu ülkeleri bulunur. Diğer bir deyişle, dünya kapitalist düzeninin tarihsel gelişimi içerisinde belirli ülkelerde yine belirli sınıflar için üstün bir yaşama düzeyi yaratılır ve üretim güçleri üstün bir düzeye ulaşırken, aynı gelişim diğer bazı ülkelerde üretim kapasitesinin kavruk kalmasını, aracılar dışındaki tüm emekçi sınıf ve tabakaların sefalet içerisinde yaşamalarını da belirlemiştir.

İleri kapitalist ülkelerle geri bıraktırılmış ülkeler aynı gelişimin zorunlu, birbirini tamamlayan, birbirine bağımlı ve çelişik öğeleridirler. Batı Avrupa, Ku-

zey Amerika, Güney Afrika, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın ileri gitmişliği, Asya'nın, Afrika'nın, Latin Amerika'nın ve Ortadoğunun geri bıraktırılmışlığından bağımsız olarak düşünülemez. Bir dünya sistemi haline gelebilmek için kapitalizm geri bıraktırılmış ülkelerin emek-gücüne ve doğal kaynaklarına muhtaçtı, bugün de varlığını sürdürebilmek için bu ülkeleri emperyalist sömürü çarkı içinde tutmak ve geri bıraktırmak zorundadır. Dolayısıyla geriliği doğuran, belirleyen ve sürdüren etkenler, dış kökenli etkenlerdir. Dış etkenlerin kontrol ettiği bağımlı iç dinamik sadece emperyalist sömürüye aracılık eder, bu sömürünün faaliyetlerini kolaylaştırır ve de gizler. Bir kelimeyle gerilik, fosilleşmiş ilişkilerin, sermaye ve müteşebbis eksikliğinin değil, eski ve yeni sömürünün, yani kapitalizmin dünya üzerindeki gelişiminin doğal ve kaçınılmaz sonucudur.

Bu açıdan bakıldığında Asya, Afrika, Latin Amerika ve Ortadoğu ülkelerinin geriliklerinin temel nedeninin, feodal üretim ilişkileri, kapitalistleşme sürecini kasıtlı olarak yavaşlatan feodal egemen sınıflar olmadığı da ortaya çıkar. Feodal üretim biçimi, üstüne kapanıklığı, zayıf dinamizmi, kendine yeterliği yüzünden sürekli emperyalist sömürüye uygun değildir. Dolayısıyla emperyalizm, iç dinamiği zayıf bir ülkeye el attıktan sonra, bu toplumda o zamana kadar fosilleşmiş sayılan üretim biçimini, üretim ilişkilerini nitel olarak değiştirmek, temelde pazar üretimine uygun bir yapı belirlemek zorundadır. Böylece dünya emperyalizminin pençesine düşen bir toplumun sosyo-ekonomik yapısı, kısa bir süre içinde, dış sömürüye uyacak, cevap verecek, araçlık edecek şekilde değiş-

tirilecek; emperyalizm toplumun her sınıfına, her tabakasına, her kurumuna kendi damgasını vuracak, ülkenin doğal kaynaklarıyla emek-gücü kadar dış ve hatta iç ticaretini boyunduruğu altına alacak, sömürülen halk kitlelerinin bu nitel değişimlerin bilincine varamamaları için de geçmiş düzenin üst yapıya yansıyan en tutucu, en gerici, en yoz ve en bölücü özelliklerini koruyacak, destekleyecek ve yaşatacaktır.

Bir bilimsel sosyalist bu gerçeği şu şekilde dile getiriyor: «XIX. yüzyıl, Osmanlı toplumu için batı toplumlarının sadece hammadde kaynağı ve lüks tüketim maddeleri ticareti temin eden bir yer olmasına ilaveten, sanayilerinin mamul madde satacakları pazar ilişkisinin kurulması için zorlandığı bir devredir. Bütün siyasal ve fikirsel ilişkilerle beraber bu devre Osmanlı toplumunun temel yapısının değişmeye başladığı devredir. Ve bu oluşum açıkça dış etkenlerle başlamıştır. Başka bir deyimle, XVI ncı yüzyıldan XIX ncu yüzyıla kadar Osmanlı toplumundaki iç dinamiğe bağlı değişmeler temel ilişkileri köklü şekilde değiştiremediği, sadece buhranlar yaratıp sürdürdüğü halde, XIX ncu yüzyılın dış etkileri doğrudan doğruya temel değişikliklere götürmüştür.» (1) Bir başka araştırıcımızın bu temel gerçeğe yaklaşımı ise şu şekilde : «..... Daha XVI. yüzyılda Batı baskısıyla tökezliyen Türk toplumu, emperyalist aşamaya doğru yol alan Batı kapitalizmi karşısında bağımsız gelişme olanağını elde edemedi. Ülkenin mevkii ve zenginliği, Batı Kapitalizminin iştahlarını üstüne çek-

(1) Mübeccel Kıray: **Toplum Yapısındaki Temel Değişimlerin Tarımsal Perspektifi: Bugünkü ve Yarınki Türk Toplum Yapısı**... Mimarlık Semineri. Mimarlar Odası

mekteydi. Bunun sonucu, çoktan bozulmuş olan atalarımızdan kalma düzen çöktü ve başta Saray, egemen sınıflarıyla Avrupa emperyalizmine bağlı yarısömürge düzeni doğdu. Demek ki Türkiye geri kalmış değil, **emperyalizmin geri bıraktığı bir ülkedir.**» (2).

Sadece Türkiye'ye özgü olmayan böyle bir gelişim içerisinde toplam artık-değerden pay alabilmek, yani geri bıraktırılmış ülkelerdeki sanayi ve toprak proletaryası ile az topraklı köylülerin sömürülmesine katılabilmek, hatta bu sömürünün koşullarını belirleleyebilmek için emperyalizmin büyük şehirlerdeki işbirlikçi kapitalistler kadar, en uzak kasabalardaki aracı yerli burjuvayı, devamlı olarak dalgalanan küçük burjuva sınıfının belirli bir kesimini ve satılmış bürokratları da göbek bağıyla kendine bağlayacağı, bağlamaya çalışacağı açıkça ortadadır. Çağımızın en güçlü marksist araştırıcılarından Andre Gunder Frank, ileri kapitalist ülkelerle geri bıraktırılmış ülkeler arasındaki bu sömürü ilişkisini bir «metropol-uydu» ilişkisi olarak tanımlıyor (3). Metropoller Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'nın ileri kapitalist ülkelerinden, uydular ise Latin Amerika, Asya, Afrika ve Ortadoğu ülkelerinden oluşuyor. İleri kapitalist ülkelerle geri bıraktırılmış ülkeler arasındaki sömürü ilişkisi, geri bıraktırılmış ülkenin içinde de aynen uygulanıyor. Dolayısıyla dünya emperyalizminin baş metropolü New York nasıl Delhi'den, Kahire'den, İstanbul'dan ve A.B.D. Hindistandan, Birleşik Arap

(2) Doğan Avcıoğlu: **Türkiyenin Düzeni** - (Dün - Bugün - Yarın) s. 106

(3) Andre Gunder Frank: **Capitalism and Underdevelopment in Latin America.**

Cumhuriyeti'nden, Türkiye'den çok daha gelişmiş, çok daha güçlenmişse, İstanbul da, Ankara da, İzmir de, Kars'tan, Bingöl'den, Tunceli'den, Hakkari'den çok daha gelişmiştir. Diğer bir deyişle İstanbul, Ankara, İzmir gibi metropoller gelişimlerini bir yerde Anadolunun geri bıraktırılmışlığına borçludurlar. Aynı şekilde Türkiye'nin batısının göreli gelişimi ile doğusunun geriliği aynı sürenin bağımlı iki halkasıdırlar, iki yüzüdürler. Doğu bölgesinde biriken sermayenin devamlı olarak İstanbul, İzmir gibi Batıdaki büyük metropollere aktığının belgelenmesi de bu gerçeği kanıtlamaktadır. Diğer bir deyişle, Türkiye'nin doğusunun doğal kaynakları ve emek-gücü temelde Türkiye'nin baş metropolü İstanbul'daki işbirlikçiler tarafından sömürülmektedir. Dolayısıyla Anadolu'nun kalkınmasında kullanılabilecek artık-değerin önemli bir kısmı İstanbul'daki işbirlikçi kapitalistlerin elinde yoğunlaşıyor, birikiyor, böylece İstanbul'un Anadolu üzerindeki tekelci baskısı giderek daha da güçleniyor. Ayrıca Türkiye metropollerinde toplanan artık-değerin büyük parçası da ileri kapitalist ülkelerdeki metropollere aktığından, bir yandan ileri kapitalist ülkelerle Türkiye, diğer yandan Türkiye'de İstanbul ile Anadolu arasındaki gelişme açığı kapanacak yerde, günden güne büyüyor. Türkiye'nin batısındaki metropollerle doğu bölgesindeki şehir ve kasabalar, yani uydular arasındaki ilerilik - geri bıraktırılmışlık gerçeğini, farklılığını, Doğudaki şehirlerin kendi yapıları içinde de rahatça bulabiliyoruz. Örneğin İstanbul metropolündeki işbirlikçiler tarafından sömürülen Kars bölgesinde de, artık-değerin kullanılmasına bağlı olarak, ileri gitmiş ve geri bıraktırılmış kesimler vardır. Böy-

lece emperyalizmin pençesine düşmüş bir ülkede baş metropolle - uydu arasındaki sömürü ilişkisi, uydu içinde de en uzak noktaya taşınmakta, görünüşte dışarıdan tamamen tecrit edilmiş dağ ve orman köylerine kadar geçerli olmaktadır. Böyle bir toplumsal dinamik içinde, feodal üretim ilişkileri aramak, beyhudedir, gereksizdir ve gülünçtür.

O halde şimdi yeniden tekrarlıyalım : Türkiye, iç dinamiğinin zayıflığı yüzünden emperyalizmin pençesine düştükten sonra sosyo-ekonomik yapısı emperyalist sömürü tarafından belirlenen bir geri bıraktırılmış ülkedir, dünya kapitalist düzeninin sömürülen bir halkasıdır. Türkiye'nin geriliğini belirleyen ve sürdüren temel etken emperyalist sömürüdür. İşte bu nedenle, daha önceki bir araştırmamızda da ortaya koymağa çalıştığımız gibi, az gelişmiş, gelişmekte olan, geri kalmış ülkeler yok, GERİ BIRAKTIRILMIŞ ÜLKELER vardır [4] ve Türkiye bu ülkelerden birisidir.

■ Kapitalizm, Geri Bırakılmış Ülkelerde En Yoz, En Gerici En Tutucu Özellikleriyle Egemendir.

İleri kapitalist ülkelerdeki burjuva sınıflarının tarih açısından olumlu ve devrimci bir geçmişleri vardır. Özellikle egemen feodal sınıflara karşı, objektif olarak üretim güçlerini geliştirme savaşının verildiği İngiltere, Fransa gibi ülkelerde sanayi burjuvazisi geçmişte dinamik ve yapıcı özelliklere sahipti. Kapitalizmin bu çağı pazarları, dolayısıyla üretimin mik-

(4) Sedat Özkol: **Geri Bıraktırılmış Türkiye.** Ant Yayınları.

tarını ve fiyatlarını doğrudan doğruya etkileyemeyen, kontrol edemiyen, pazarlarda oluşan fiyatları dış ve objektif bir gerçeklik olarak kabullenmek zorunda bulunan çok sayıda üretici kuruluşun üretime sınırlı miktarlarla katıldığı «serbest rekabet» çağıdır. «Serbest rekabet» koşulları içinde, hiç değilse teoride, üretime katılan firmalar rekabet dolayısıyla en rasyonel üretim metodlarını, en ucuz üretim biçimlerini aramak zorundadırlar. Böyle dinamik bir rekabete dayanamayan kuruluşlar zorunlu olarak yokolurlar. Dolayısıyla bu gelişim içinde kapitalizm kaçınılmaz bir şekilde serbest rekabet kapitalizminden **tekelci kapitalizm**'e dönüşür. Tekelci kapitalizmde, bilindiği gibi, dev firmalar pazarlara, dolayısıyla üretimin miktarına, cinsine ve fiyatına da egemendirler. Bugün kapitalizmin en ileri gitmiş olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde de, Amerika'yı teknolojik bakımdan çok arkadan izleyen B. Avrupa ve Japonya'da da kapitalizm keşinlikle tekelci kapitalizmdir.

Özellikle sanayide bu tekelcilik çok belirgindir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde oto sanayiinde üretimde bulunan sadece üç firma vardır: General Motors, Ford ve Chrysler. Bu üç kuruluş arasında da, üretimin ve pazarlardaki satışların ortalama olarak % 60'ını yapan General Motors başı çekmekte, diğerlerini peşinden sürüklemektedir. Üç dev kuruluş fiyatlara yansıyan rekabeti kesinlikle yasaklamışlardır. Üretim tekelci kapitalizm koşulları içerisinde yapılmakta, üretimin toplam miktarı, cinsi ve ürünlerin fiyatları bu üç firma tarafından belirlenmektedir. Sanayiinin diğer kesimlerinde de durum aynıdır. Böylece 200 kadar dev sanayi firması Ameri-

ka'daki sanayi üretiminin % 50 sini yapabilmektedir. B. Avrupa, Kanada ve Japonya'daki durum da bundan farklı değildir.

Dünya kapitalizminin gelişimi sırasında metropol niteliğindeki ülkelerde üretimin serbest rekabet kapitalizmi koşullarından «tekelci kapitalizm» koşullarına geçmesi, temelde metropollerin kendi iç dinamikleri tarafından belirlenen doğal ve kaçınılmaz bir gelişimdir. Buna karşılık kapitalizmin bu tekelci yapısı, emperyalist sömürü tarafından geri bıraktırılan ülkelerde serbest rekabet kapitalizmi süresini izlemeden, doğrudan doğruya ve emperyalist sömürünün belirlediği biçimde ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle, emperyalizmle işbirlikçi sermayenin boyunduruğundaki geri bıraktırılmış ülkelerin en önemli özelliği, üretim güçlerinin gelişimi bakımından ilkel bir düzeyde bulunmalarına rağmen, ileri kapitalist ülkelerin yozlaşma süreçlerinde beliren yapısal ekonomik değişimlere tamamen açık oluşlarıdır. Dolayısıyla tüm geri bıraktırılmış ülkelerde dünya finans kapitali ile bütünleşmiş bulunan yerli kapital, temelde tıpkı ileri kapitalist ülkelerdeki KAPİTAL gibi, TEKELCİ KAPİTAL'dir. Büyük şehirlerde, «metropollerde» bir kaç büyük firmada yoğunlaşan, merkezileşen bu tekelci sermaye, daha önce tanımladığımız «metropol - uydu» ilişkisi içerisinde çevresini sömürür ve çevrede oluşan artık-değerin önemli bir bölümüne el koyar. Ayrıca, başlıca metropollere bağımlı ikinci, üçüncü derecede metropoller, şehirler, kasabalar aracılığıyla bu metropol-uydu ilişkisi toplumun en uzak, görünüşte en tecrit edilmiş bölgelerine kadar ulaştırılır, böylelikle emperyalizmin belirlediği özellikler, koşullar topluma

mal edilir, toplumun sosyo-ekonomik yapısı emperyalist sömürüye cevap verecek biçime sokulur. Dolayısıyla bir yandan emperyalizm, diğer yandan emperyalizmin emrindeki tekelci sermaye, geri bıraktırılmış ülkelerde sanayi kapitalizmine geçişi, iç pazarların gelişimini ve büyümesini de devamlı olarak engeller, kasıtlı ve de bilinçli bir şekilde geriliği sürdürürler. O halde geriliğin kısır döngüsünü kıracak olan devrimci mücadelelerin yöneltileceği temel hedefler emperyalizm ve emperyalizmle bütünleşmiş işbirlikçi ve tekelci yerli kapitaldir.

Şimdi Türkiye ekonomisinin çeşitli kesimlerini inceleyerek, kapitalizmin Türkiye'deki tekelci yapısını belgelemeğe çalışalım.

2 Türkiye İmalat Sanayiinde Yapısal ve Bölgesel Tekelcilik

Geçmişte Avrupa emperyalizmi ve günümüzde de Amerikan emperyalizmi tarafından sömürülerek geri bıraktırılan Türkiye'de, emperyalizmle bütünleşerek ülkemize egemen olan işbirlikçi sermaye, İstanbul, İzmir, Adana gibi şehirlerde, «metropoller»de, belirli sayıda büyük kuruluşta yoğunlaşmış, birikmiş tekelci sermayedir. İşbirlikçi sermayenin tekelci yapısı en belirgin şekilde imalat sanayiinde ortaya çıkmaktadır. TABLO I, bu gerçeğe ışık tutmaktadır.

TABLO I

TÜRKİYE'DE İMALAT SANAYİİNDEKİ BÜYÜK VE KÜÇÜK ÖZEL İŞYERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

(1963 yılı)

İşyeri	Sayı	%	Satınalınan mal ve hizmetler (100 Tl)	%	Satılan mal ve hizmetler (100 Tl.)	%
Büyük	2774	1.7	7.824.926	62.3	10.963.147	66.4
Küçük	157759	98.3	4.752.183	37.7	6.344.911	33.6
Toplam	160553	100.0	12.577.109	100.0	17.308.058	100.0

(Kaynak : **Türkiye İstatistik Yıllığı 1968,** D.İ.E. S. 205)

Tablo I, İmalat sanayiinde 10 veya daha fazla kişinin çalıştığı büyük işyerlerinin toplam işyerlerinin sadece % 1.7'sini oluşturduğunu göstermektedir. Buna karşılık büyük işyerlerinin satın alınan mal ve hizmetler içindeki payları % 62.3 ve satılan mal ve hizmetler içindeki payları ise % 66.4'tür. Oysa toplam işyerlerinin % 98.7'sini oluşturan küçük işyerlerinin payları sırasıyla % 33.7 ve % 33.6'dır.

Büyük işyerleri mal ve hizmetler bakımından olduğu kadar, çalıştırılanların sayısı, çalışanlara ödenen toplam ücretler bakımından da imalat sanayiinde çok güçlü bir yer işgal etmektedirler. Bu konudaki sayısal bilgi TABLO II'de özetlenmiştir.

TABLO II

TÜRKİYE'DE İMALAT SANAYİİNDEKİ BÜYÜK VE KÜÇÜK İŞYERLERİNDE ÇALIŞANLARIN SAYISI VE ÜCRETLERİ (1963 yılı)

İşyeri	Sayı	%	Bir yılda ödenen maaş ve ücretler (1000 Tl.)	%	Ücretle çalışanlar (Yıllık ortalama)	%
Büyük	2774	1.7	1.014.848	74.8	164.562	55.5
Küçük	157759	98.3	541.423	25.2	131.756	44.5
Toplam	160553	100.0	1.556.271	100.0	296.318	100.0

(Kaynak : **Türkiye İstatistik Yıllığı 1968,** D.İ.E. S. 205)

Tablo II, İmalat sanayiinde çalışanların % 55.5'inin büyük işyerlerinde çalıştığını ve ücretlerin % 74.8'ini aldıklarını göstermektedir. Dolayısıyla imalat sanayiindeki toplam işyerlerinin sadece % 1.7'sini oluşturan büyük işyerleri hem üretim ve hem

de istihdam kapasiteleri bakımından imalat sanayiine egemen durumdadırlar.

İmalat sanayiine egemen olan bu büyük kuruluşları kendi aralarında sınıflandırdığımızda da aynı tekelci yapıyı buluyoruz. Bu gerçek TABLO III'te ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmaktadır.

TABLO III

İMALAT SANAYİİNDE ÖZEL BÜYÜK İŞYERLERİNİN DURUMU [I] (1963 yılı)

İşyeri büyüklüğü	İşyeri sayısı	%	1 Kasım 1963'te çalışanlar	%	Yıl için ödenen maaş ve ücretler (1000 TL.)	%
10-19 kişi	1258	45.4	20346	11.0	69201	6.8
20-49 »	887	32.0	33372	18.0	134180	13.2
50-99 »	313	11.3	24875	13.5	127852	12.6
100-199	170	6.1	23009	12.4	153303	15.2
200-499 »	95	3.4	28667	15.5	194283	19.1
500-999 »	31	1.1	22860	12.4	132152	13.0
1000 ve daha fazla kişi	20	0.7	31848	17.2	203877	20.1
Toplam	2774	100.0	184974	100.0	1014848	100.0

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı : İmalat Sanayii. 1964,** D.İ.E. S. 261)

Tablo III, büyük işyerleri içinde 200 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinin, sayısal bakımdan, toplam işyerlerinin % 5.2'sine eşit olduğunu gösteriyor. Buna karşılık çalışanların % 45.1'i bu işyerlerinde bulunmakta ve yıl içinde ödenen maaş ve ücretlerin % 52.2'sini almaktadırlar. Özel büyük işyerlerinin katma değer ve toplam artık-değer içindeki

payları bakımından sınıflandırılmaları TABLO IV'te verilmektedir.

TABLO IV

İMALAT SANAYİİNDEKİ ÖZEL BÜYÜK İŞYERLERİNİN DURUMU [II]

İşyeri Büyüklüğü	%	Yıl içinde sabit sermayeye yapılan gayri safi ilaveler (%)	Girdi %	Çıktı %	Katma değer %	Artık değer %
10-19 kişi	45.4	11.8	13.6	12.1	8.4	8.2
20-49 »	32.0	16.5	21.6	19.1	13.0	11.6
50-99	11.3	11.0	16.7	15.4	12.0	12.2
100-199	6.1	10.2	12.9	13.1	13.7	14.0
200-499 »	3.4	16.7	15.0	16.0	18.4	18.5
500-999 »	1.1	17.3	8.7	10.7	15.8	17.0
1000 den daha fazla kişi	0.7	16.5	11.5	13.6	18.7	18.5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri sayımı : İmalât Sanayii. 1964,** D.İ.E., S. 261)

Tablo IV'ten özel büyük işyerlerinin % 5.2'sinin sabit sermayeye yapılan gayrisafi ilavenin % 50.5'-ine, girdi değerinin % 35.2'sine, çıktı değerinin % 40.3'üne, katma değerin % 52.9'una ve toplam artık-değerin % 54.0'üne sahip olduklarını görüyoruz.

İmalat sanayiindeki özel büyük işyerlerini mülkiyet biçimlerine göre sınıflandırdığımızda da aynı gerçekle karşılaşıyoruz. TABLO V'te bu sınıflamanın sonuçları açıklanmıştır.

TABLO V

İMALAT SANAYİİNDE ÖZEL BÜYÜK İŞYERLERİNİN MÜLKİYET BİÇİMİNE GÖRE SINIFLANDIRILMALARI

Mülkiyet biçimi	İşyeri sayısı	%	1 Kasım 1963'te çalışanlar (%)	Yıl içinde Sabit sermayeye yapılan gayri safi ilaveler %	Toplam katma değer %	Toplam artık değer %
Kişisel Mülkiyet	1322	47.7	21.6	17.2	14.3	12.1
Kollektif Şirket	794	28.6	19.0	14.9	15.0	15.4
Komandit Şirket	89	3.2	4.1	3.2	4.9	5.9
Limited Şirket	267	9.6	11.9	14.8	14.8	14.7
Anonim Şirket	241	8.7	39.7	48.2	49.8	50.8
Kooperatif	13	0.5	0.5	0.3	0.1	—
Özel Kanunla kurulmuş	48	1.7	3.2	1.4	1.3	1.1
Toplam	2774	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı. İmalât Sanayii.**, 1964, D.İ.E.)

Tablo V, Çalışanların % 39.7'sinin özel büyük işyerlerinin % 8.7'sini oluşturan Anonim Şirketler tarafından istihdam edildiğini göstermektedir. Ayrıca anonim şirketler yıl içinde sabit sermayeye yapılan gayrisafi ilavelerin % 48.2'sine, toplam katma değerin % 49.8'ine ve toplam artık-değerin % 50.8'ine sahip bulunmaktadırlar.

İmalat sanayiindeki özel işyerlerinin tümü birarada düşünüldüğünde, toplam işyeri sayısı içindeki payları sadece % 0.15 olan anonim büyük şirketler ücretle çalışanların % 24.8'ine, toplam girdi ve çık-

tı değerlerinin sırasıyla % 19.2 ve % 22.9'una, toplam katma değerin ise % 33.0'üne sahip bulunmaktadırlar. Türkiye imalat sanayiinin tekelci yapısı açıkça ortadadır.

İmalat sanayiindeki sermayenin tekelci yapısı kendisini sadece kurulmuş şirketlerde değil, belki de daha belirgin bir şekilde, kurulan yeni şirketlerde göstermektedir. TABLO VI, bu gerçeğe ışık tutmaktadır.

TABLO VI

İMALAT SANAYİİNDE YENİ KURULAN ŞİRKETLER

	1961				1968			
			Değer				Değer	
Şirket şekli	Sayı	%	1000 Tl.	%	Sayı	%	1000 Tl.	%
Anonim	36	2.0	51320	15.2	395	12.0	1012803	73.0
Limited	125	6.8	122449	36.3	318	9.7	107540	7.8
Kooperatif	150	8.1	825	0.3	888	27.1	4232	0.3
Komandit	137	7.5	29915	6.8	256	7.8	51013	3.7
Kollektif	1391	75.6	139497	41.4	1425	43.4	210968	15.2
Toplam	1839	100.0	337006	100.0	3282	100.0	1386556	100.0

(Kaynaklar : 1 — **Kalkınma Planı İkinci Beş Yıllık 1968 - 1972,** S. 365.
2 — **İktisadi Rapor 1967,** Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği,
3 — **İktisadi Rapor 1969,** Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği.)

Tablo VI'da, 1961 yılında imalat sanayiinde kurulan yeni şirketlerin % 2'sini anonim şirketlerin

oluşturduğunu görüyoruz. Anonim şirketlerin 1961 yılındaki değerleri, toplam değerin % 15.2'sine eşittir. 1968 yılında anonim şirketlerin toplam şirketler içersindeki payı % 12'ye ve toplam değer içindeki payı da % 73'e yükselmiştir. İmalat sanayiinde yeni kurulan şirketlere de tekelci bir yapının egemen olduğunu görüyoruz.

Şimdiye kadar verdiğimiz değerlerin açık ve seçik bir şekilde belgeledikleri gerçek şudur: Sosyo-ekonomik yapısı dünya emperyalizmi tarafından belirlenen Türkiye'de üretim güçlerinin ilkel bir düzeyde bulunmasına rağmen kapitalizmin en yoz aşaması, yani **tekelci kapitalizm** egemendir.

■ Türkiye'de İmalat Sanayiinde Bölgesel Tekelcilik

Araştırmamızın başında geri bıraktırılmış ülkelerin bir metropol-uydu ilişkisi içerisinde emperyalizm ve işbirlikçi sermaye tarafından sömürüldüklerini ileri sürmüş ve bu sömürü ilişkisinin belirli metropoller tarafından düzenlendiğini, uygulandığını belirtmiştik. Türkiye'de bu sömürü ilişkisinin düğümü ve beyni İstanbul'dadır. 1960 yılında Türkiye'deki toplam sanayi üretiminin değeri 7.159 milyon TL. ve İstanbul'daki sanayi üretiminin değeri ise 4.234 milyon TL. idi. Diğer bir deyişle Türkiye'nin toplam sanayi üretiminin % 60'ı İstanbul'da yapılmaktaydı. Ülkenin geri kalan kısmına göre böylece çok güçlü bir durumda bulunan İstanbul'da sanayi sermayesi çok açık bir şekilde, tekelci sermayedir. İstanbul'da üretilen yada monte edilen sanayi ürünleri Türkiye'-

nin diğer bölgelerinde monopol fiyatlarda satılmakta, emperyalizmle bütünleşmiş işbirlikçi ve tekelci sermaye böylece bir yandan Anadolu'daki üreticileri, diğer yandan da İstanbul ve çevresindeki sanayi proletaryasını sömürmektedir.

TABLO VII'de imalat sanayiinde İstanbul'un tekelci gücü belgelenmektedir.

TABLO VII

İSTANBUL VE DİĞER «METROPOLLER» DE İMALAT SANAYİİNDEKİ BÜYÜK İŞYERLERİNİN DAĞILIMI [I] (1963 YILI)

Metropol	İşyeri sayısı %	(%)	1 Kasım 1963'te çalışanlar %	Yılı içinde maaş ve ödenen ücretler %	Sabit sermaye yılı içinde yapılan gayri ilaveler (%)
İstanbul	1263	45.5	50.1	64.4	58.5
İzmir	209	7.5	11.4	8.7	7.7
Ankara	154	5.6	2.7	2.5	4.1
Adana	80	2.9	7.4	6.5	8.8
Bursa	243	7.7	3.8	2.5	1.8
Beş metropol Toplamı	1919	69.2	75.4	84.6	80.9

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı : İmalât Sanayii. 1964,** D.İ.E.)

Tablo VII, İmalat sanayiindeki büyük işyerlerinin % 45.6'inin İstanbul'da bulunduğunu, bu işyerlerinin toplam işgücünün % 50.1'ini istihdam ettiğini, yıl içindeki toplam maaş ve ücretlerin % 64.4'ünü ödediğini ve sabit sermayeye yıl içinde yapılan gayri safi ilavelerin % 58.5'ine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Türkiye'de İmalat sanayiindeki bü-

yük şirketlerin % 69.2'si İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa metropollerinde bulunurken diğer 62 ilde bulunanların oram % 30.8'dir. Aynı şekilde yıl içinde sabit sermayeye yapılan yatırımların % 80.9'u beş metropolde birikmiştir. İstanbul ve diğer önemli metropollerin toplam girdi, toplam çıktı, toplam katma değer ve toplam artık-değerdeki paylarıysa TABLO VIII'de verilmiştir.

TABLO VIII

İSTANBUL VE DİĞER METROPOLLERDE İMALAT SANAYİİNDEKİ BÜYÜK İŞYERLERİNİN DAĞILIMI [II] (1963 YILI)

Metropol	İşyerinin sayısal oranı (%)	Girdi (%)	Çıktı (%)	Katma Değer (%)	Artık-Değer (%)
İstanbul	45.5	45.6	51.2	65.1	67.8
İzmir	7.5	12.6	11.4	8.4	8.5
Ankara	5.6	7.1	3.3	2.7	2.3
Adana	2.9	5.7	6.0	6.7	6.2
Bursa	7.7	2.5	2.5	2.5	2.7
Beş metropol toplamı	69.2	73.5	74.4	85.4	87.5

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı : İmalat Sanayii. 1964,** D.İ.E.)

Görüldüğü gibi 1963 senesinde İmalat sanayiindeki özel büyük firmalara ait toplam katma değerin % 65.1'i ve toplam artık-değerin % 67.8'i İstanbul'dadır. Ayrıca yine toplam katma değerin % 85.4'ü ve toplam artık-değerin % 87.5'i, beş metropolde yoğunlaşmıştır. Buna göre geriye kalan 62 şehir toplam

katma değerin % 14.6'sına ve toplam artık-değerin % 12.5'ine sahip bulunmaktadırlar.

İstanbul sanayiinin tekelci yapısı ise TABLO IX'da belgelenmektedir.

TABLO IX

İSTANBUL'DAKİ ÖZEL SANAYİ YERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

İşyeri büyüklüğü (Çalışanlar sayısı)	İşyerleri sayısı	%	Sabit sermaye yatırımları 1000 Tl.	%
4 - 10 kişi	597	39.4	21 843	1.5
11 - 50 kişi	611	40.2	207 604	14.4
51 - 100 kişi	156	10.2	180 933	12.6
101 - ve daha fazla	155	10.2	1028 626	71.6
Toplam	1519	100.0	1439 016	100.0

(Kaynak : **İstanbul'un Sanayi Potansiyeli, S.** 18, İstanbul Sanayi Odası Neşriyatı, 9-1964).

Tablo IX, İstanbul'da 100 kişiden daha fazla işçi çalıştıran özel sanayi kuruluşlarının, toplam kuruluşların % 10.2'sini teşkil ettiklerini ortaya koymaktadır. Buna karşılık bu kuruluşlar toplam sabit sermaye yatırımlarının % 71.5'ini yapmışlardır. 50 kişinin üstünde işçi çalıştıran sanayi kuruluşlarının toplam sabit sermaye yatırımları içerisindeki payları ise yaklaşık olarak % 85'e varmaktadır. Diğer bir deyişle İstanbul'daki sanayi kuruluşlarının % 20'si sabit sermaye yatırımlarının % 85'ini yapmış bulunurken, geriye kalan % 80'i sadece % 15 oranında bir sabit sermaye yatırımı yapmış bulunmaktadır. Görülüyor ki, İstanbul sanayiine egemen olan sermaye tekelci bir sermayedir.

Aynı şekilde tamamen özel kesimin elindeki kağıt, kauçuk, kimya ve madeni eşya sanayilerini inceleyecek olursak, 10 kişiden fazla işçi çalıştıran ve büyük sanayi kuruluşu olarak tanımlanan işyerlerinin toplam üretim içindeki paylarının çok yüksek olduğunu görürüz. TABLO X'da bu konuda bilgi verilmektedir.

TABLO X

İSTANBUL'DA BELİRLİ SANAYİ DALLARINDA BÜYÜK VE KÜÇÜK ÖZEL SANAYİ KURULUŞLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

	Üretim Dağılımı (%)	
İşkolu	Büyük Sanayi	Küçük Sanayi
Kağıt	80.6	19.4
Kauçuk	98.7	1.3
Kimya	72.9	27.1
Madeni Eşya	69.1	30.9

(Kaynak : **İstanbul'un Sanayi Potansiyeli,** S. 17, İstanbul Sanayi Odası Neşriyatı, 9-1964).

Tablo X'da görüldüğü gibi, örneğin kauçuk sanayiinde üretimin % 98.7'si büyük sanayi kuruluşları tarafından yapılmaktadır. Türkiye'nin baş metropolü İstanbul'da da imalat sanayiindeki sermayenin tekelci sermaye olduğu açıkça ortadadır.

Daha önce de değindiğimiz gibi, imalat sanayiindeki bu yapısal ve bölgesel tekelcilik, ülke içinde geri bıraktırılmış bölgelerde de geçerlidir. Şöyle ki, Güneydoğu ve Doğu bölgesindeki 17 şehir içerisinde Gaziantep şehri 1965 yılında imalat sanayiindeki fir-

maların % 45.3'üne, çalışanların % 49.9'una, sabit sermayeye yapılan gayrisafi ilavelerin % 55'ine, toplam katma değerin % 66.9'una ve toplam artık-değerin ise % 58.1'ine sahip bulunmaktadır. Aynı şekilde Orta Anadolu'da 12 şehir içerisinde Ankara'nın, imalat sanayiindeki firmalar, çalışanlar, sabit sermayeye yapılan gayrisafi ilaveler ve toplam katma değerdeki payları, sırasıyla, % 51.7, % 47.6, % 70.9, % 53'tür. Ege kesiminde İzmir, imalat sanayiindeki firmaların % 61.8'ine, çalışanların % 65'-ine, sabit sermayeye yapılan gayrisafi ilavelerin % 65.5'ine ve toplam katma değerin % 70.8'ine sahiptir.

Görülüyor ki, emperyalist ülkelerdeki ana metropollerle, geriye bıraktırılmış ülkelerin oluşturduğu uydular arasındaki metropol-uydu ilişkisi, geri bıraktırılmış ülkelerde de geçerli olmakta ve örneğin İstanbul'daki işbirlikçi ve tekelci sermaye Anadolu'yu çevre şehirler aracılığıyla sömürürken, Anadolu'daki ikinci, üçüncü dereceden metropoller de kendi çevrelerindeki kasaba ve köyleri sömürmektedirler. Yine yukarda gösterdiğimiz gibi, Güneydoğu ve Doğu bölgesinde Gaziantep, İç Anadolu'da Ankara, Ege'de İzmir bir metropol görevi görmektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye'nin Batısındaki büyük şehirlerle Doğu bölgesi arasındaki ilerilik-geri bıraktırılmışlık ilişkisini, gerçeğini, Doğunun, İç Anadolu'nun kendi yapıları içinde bulabiliyoruz.

İmalat sanayiindeki bölgesel tekelciliğin göstergelerinden birisi de, yeni kurulan şirketlerin illere göre dağılımıdır. TABLO XI'de bu dağılım verilmiştir.

TABLO XI

YENİ KURULAN ŞİRKETLERİN SEÇİLMİŞ İLLERE GÖRE DAĞILIMI (1960 - 1967)

İller	Kurulan Şirket sayısı	%	Toplam sermaye (1000 Tl.)	%
İstanbul	3441	37.1	1 670 229	47.3
Ankara	960	10.3	993 543	26.2
İzmir	736	7.9	228 206	6.5
Diğer iller	4147	44.7	636 611	18.0
Toplam	9284	100.0	3 528 589	100.0

(Kaynak : **Türkiye İstatistik Yıllığı, 1968,** S. 306, D.İ.E.)

Tablo XI, 1960 - 1967 yılları arasında şirketlerin % 37.1'inin İstanbul'da kurulduğunu ve bu şirketlerin toplam sermayenin % 47.3'üne sahip olduklarını belgelemektedir. İstanbul, Ankara ve İzmir'deki şirketlerin sahip oldukları sermaye toplamı % 82'ye eşittir. Görüldüğü gibi, Türkiye imalat sanayiine yapısal tekelcilik kadar, bölgesel tekelcilik de egemendir.

■ Yabancı Sermayenin Durumu

a) Yapısal Tekelcilik :

Türkiye'de emperyalist sömürünün egemenliğini pekiştirmek amacıyla, emperyalizmin uşaklarına hazırlatılarak yürürlüğe konulan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'na göre, yurdumuza giren yabancı sermaye de, yapısal bakımdan tamamen tekelci sermayedir. TABLO XII'de bu gerçek belgelenmektedir.

TABLO XII

6224 SAYILI KANUNA GÖRE TÜRKİYE'YE GİREN YABANCI SERMAYEDE YAPISAL TEKELCİLİK
(1965 YILI SONU)

Sermaye Grubu (1000 Tl.)	Firma Sayısı	%	Toplam Sermaye (1000 Tl.)	%
50.000 ve daha büyük	2	1.9	102311	14.5
10001 - 50000	15	14.2	364215	51.4
1001 - 10000	55	52.0	226581	32.0
501 - 1000	12	11.3	10316	1.4
0 - 500	22	20.7	6012	0.7
Toplam	106	100.0	709255	100.0

Tablo XII'ye göre, yabancı sermayenin katıldığı 106 firmadan 17'si toplam yabancı sermaye yatırımının % 65.9'unu yapmıştır. En büyük iki firmanın toplam yabancı sermaye yatırımı içindeki payı % 14.5'tir. Görülüyor ki, firmaların kontrol ettikleri, sahip oldukları sermaye açısından çok belirli bir yabancı sermaye tekelleşmesi vardır. Bu tekelleşmenin sağladığı imtiyazlar yüzünden, yabancı sermayenin katıldığı kuruluşların kârlılığı aynı sanayi dalındaki yerli kuruluşların kârlılığının çok üzerindedir. Örneğin yabancı sermayeli kuruluşların 1959 - 1965 yılları arasındaki ortalama kârlılığı % 50 iken, yerli kuruluşlarda bu oran % 19'dur. Aynı şekilde 1959 - 1964 yılları arasında, yabancı sermayenin katıldığı kuruluşların yaptığı satışların sermayelerine oranı ortalama olarak % 300 iken, yerli kuruluşlarda bu değer % 200 kadardır. Yine yabancı sermayenin katıldığı kuruluşlarda gayrisafi kârların satışlara oranı % 13.8, yerli kuruluşlarda ise % 9.3'tür. Madeni eşya,

elektrik aletleri, ilaç ve gıda sanayiinde yabancı sermayenin katıldığı firmaların kârlılığı % 60 - 80'e çıkmaktadır.

b) Bölgesel Tekelcilik :

Araştırmamızda daha önce de belgelediğimiz şekilde, geri bıraktırılmış ülkelerdeki yabancı ve işbirlikçi sermaye ile yerli sermaye büyük şehirlerde, «metropoller» de yoğunlaşmakta, merkezileşmekte, ülkenin doğal kaynaklarıyla emekgücü bir «metropol - uydu» ilişkisi içerisinde sömürülmektedir. Aynı şekilde Türkiye'nin özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerikan emperyalizminin politik ve ekonomik egemenliği altına düşmesiyle birlikte, ülkemize yeniden giren yabancı sermaye, tıpkı son yıllarda yarısömürge durumunda olan Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gibi, komprador burjuvazinin varlığını en güçlü bir şekilde sürdürdüğü İstanbul ve İzmir gibi metropollerde yoğunlaşmıştır. Diğer bir deyişle emperyalizmin beyni ve kalbi İstanbul'da, vantuzları ise hem İstanbul, hem de Anadolu'dadır. TABLO XIII, bu gerçeği ortaya koymaktadır.

Tablo XIII, 1965 yılı sonu itibariyle yabancı sermayenin katılmış olduğu kuruluşların % 80'inin İstanbul'da bulunduğunu gösteriyor. Aynı şekilde toplam yabancı sermayenin % 80.5'i İstanbul'da toplanmıştır. Yine Tablo XIII'e göre, Türkiye'de yabancı sermaye yatırımlarının bulunduğu illerin sayısı sadece altıdır. Bu illerden Bursa ve Hatay illerinde toplam yabancı sermayenin sadece % 0.3'ü yatırılmış olduğundan, yabancı sermaye gerçekte Türkiye'nin dört ilinde yoğunlaşmış bulunmaktadır. Bu yoğunlaşma

TABLO XIII

6224 SAYILI KANUNA GÖRE TÜRKİYE'YE GİREN YABANCI SERMAYENİN İLLER ARASINDAKİ DAĞILIMI (1965 YILI SONU İTİBARİYLE)

İller	Kuruluş sayısı	%	Yatırılan sermaye (1000 Dolar)	%
İstanbul	98	80.4	55 253	80.5
Ankara	11	9.0	8 438	12.3
İzmir	10	8.2	1 644	2.4
Bursa	1	0.8	195	0.3
Kocaeli	1	0.8	3 073	4.5
Hatay	1	0.8	17	—
Toplam	122	100.0	68 620	100.0

yabancı sermayenin Anadolu'nun en uzak köşelerini etkiliyememesi, Anadolu'yu bütünüyle sömürememesi demek değildir. İstanbul, İzmir ve Ankara'da yoğunlaşmış olan yabancı sermaye, daha önce açıkladığımız «metropol - uydu» ilişkisi içerisinde, Anadolu burjuvasını, sömürü mekanizmasını, aracı unsuru olarak kullanmakta, Anadolu burjuvası aracılığıyla Türkiye'de oluşan toplam artık - değerin önemli bir bölümüne elkoyabilmektedir. Diğer bir deyişle metropol - uydu sömürü ilişkisinin zorunlu halkasını oluşturan yerli burjuvazi, Anadolu'da oluşan artık - değerin bir kesimine elkoyduktan sonra, geriye kalan büyük bölümü İstanbul ve İzmir gibi metropollerdeki yabancı ve yerli efendilerine ulaştırmakta, ayrıca yine metropollerce ithal olunan yada metropollerde monte edilen sınai ürünlerinin Anadolu pazarlarında monopol fiyatlarda satılmasını sağlamaktadır.

Yabancı sermayenin katıldığı şirketlerin 76'sı anonim, 37'si limited, 9'u kollektif ve 2'si komandit şirket şeklindedir. Anonim şirketlerin 59'u, limited şirketlerin 33'ü İstanbul'dadır. Diğer bir deyişle, anonim şirketlerin % 78'i, limited şirketlerin % 89'u İstanbul'da bulunmaktadır. Ankara'daki anonim şirketlerin sayısı 7 ve limited şirketlerin sayısı 2'dir. Bu değerler İzmir için de sırayla 7 ve 2 dir.

Yabancı sermayenin İstanbul'da yoğunlaşmasının yanında özellikle Sınai Kalkınma Bankası'nın sağladığı kredilerden yararlanan firmaların çoğunluğu da İstanbul'dadır. Örneğin 1966 yılına kadar Sınai Kalkınma Bankası'nın kredilerinden yararlanan 700 firmanın % 60'ı İstanbul'da bulunmaktaydı. Yine 1966 yılına kadar Sınai Kalkınma Bankası'ndan en büyük krediyi (2.5 milyon dolar) sağlayan, bir yabancı sermaye kuruluşu olan Good Year Lastik Co. olmuştur.

Yabancı sermayenin katıldığı kuruluşların sanayi dalındaki yerli kuruluşlardan daha büyük oranda kâr sağlamaları karşısında emperyalizmin sözcülüğünü de yapan işbirlikçileri, bu firmaların teknolojik bakımdan yerli firmalardan daha rasyonel üretimde bulunduklarını, bu yüzden kâr oranlarının da doğal bir şekilde daha yüksek olduğunu ileri sürerler. Oysa Prof. Gülten Kazgan Cumhuriyet Gazetesi'nin 6.8.969 tarihli sayısında yayınlanan «Yabancı Sermaye ve Teknoloji Transferi» adlı araştırmasında yabancı sermayenin Türkiye'ye daha üstün bir teknoloji getirmediğini sayısal olarak belgelemiştir. Prof. Kazgan'ın bu kısa fakat çok değerli araştırması yabancı sermaye yatırımlarının en fazla yoğunlaştığı sanayi dal-

larında, yani kimya, kauçuk ve lastik sanayilerinde işçi başına katma değerin A.B.D.'ne göre en düşük düzeyde olduğunu açıkça göstermektedir. Bu sanayi dallarındaki işçi başına verimlilik yerli kuruluşların yoğun olduğu sanayi dallarındaki verimliliğin bile çok kereler altındadır. Bu gerçeğin belirlediği kaçınılmaz sonuç şudur : Yabancı sermayenin yoğun olduğu sanayi dallarındaki kârlılığın yüksek oluşunun temel nedeni bu dallardaki sermayenin çok belirgin bir şekilde tekelci sermaye oluşudur.

Türkiye İmalat Sanayiinde yabancı sermayenin giderek ne kadar etkin, ne kadar güçlü hale geldiğini belgelemek üzere TABLO XIV hazırlanmıştır.

TABLO XIV
TÜRKİYE İMALAT SANAYİİNDE 1970 YILI FİNANSMAN KAYNAKLARI [I]

Sektörler	Yabancı Sermaye	Yabancı Krediler	Toplam
Gıda Sanayii	% 10.4	% 4.0	% 14.4
Kimya sanayii (Toplam)	24.5	53.7	78.2
Tıbbi ilâçlar	28.0	24.9	52.9
Makine sanayii (Toplam)	15.4	24.9	40.3
Tarım alet ve makinaları	8.8	70.3	79.1
Elektrik makina ve gereçleri	25.5	16.6	42.1
Taşıt Araçları Sanayii (Toplam)	4.0	18.1	22.1
Karayolu Taşıtları	5.9	30.5	36.4

(Kaynak : **Özel Sektör Yatırım Anketi Sonuçları. 1963 - 1969,** T. C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Temmuz 1970, S. 39 - 42)

Yukardaki tabloda kimya sanayiinde 1970 yılı finansman kaynaklarının % 78.2'sinin yabancı kre-

diler ve yabancı sermaye yatırımlarından oluştuğunu görüyoruz. Bu değer tıbbi ilaçlar alt sektöründe % 52.9, makine sanayiinde % 40.3, tarım alet ve makinaları alt sektöründe ise % 79.1'dir. Görülüyor ki, kimya, makina, elektrik makina ve gereçleri, karayolları taşıtlarında yabancı sermaye kesinlikle egemendir. Diğer sanayi sektörlerindeki finansman durumu TABLO XV'de özetlenmiştir.

TABLO XV

TÜRKİYE İMALAT SANAYİİNDE 1970 YILI FİNANSMAN KAYNAKLARI [II]

Sektörler	Yabancı Krediler	Sektörler	Yabancı Sermaye
Giyim sanayii	% 22.2	Margarin	% 80.0
Orman ürünleri sanayii	19.1	İpekli dokuma	48.4
Kağıt	43.2	Lastik ürünleri	21.7
Sabun ve deterjan	96.7	Tarım ilâçları	40.9
Demir ve çelik, metallurji	39.9	Tuğla ve kiremit	2,02
		Sanayi makinaları	17.6
		Elektrik iletkenleri	62.2
		Elektrik motorları	12.8

(Kaynak : **Özel Sektör Yatırım Anketi Sonuçları. 1963 - 1969,** T. C. Başbakanlık D.P.T., Temmuz 1970, S. 39 - 42)

Tablo XV, sabun ve deterjan imalinde yabancı kredilerin finansman kaynaklarının % 96.7'sini, margarin üretiminde yabancı sermayenin finansman kaynaklarının % 80'ini oluşturduğunu ortaya koyuyor. Demir Çelik ve metallurji sektöründe finansman kaynaklarının % 39.9'u yabancı kredilerden sağlanmış durumdadır. Böylece kimya, elektrik, çelik ve demir sanayiinden giyim ve gıda sanayilerine kadar, Tür-

kiye imalat sanayiindeki pek çok sektörün yabancı sermayenin kontrolu altında olduğunu bir kere daha görmüş bulunuyoruz. TABLO XIV ve TABLO XV'-deki değerler, Türkiye imalat sanayiindeki sermayenin, tekelci sermaye olduğu kadar, emperyalizmle bütünleşmiş işbirlikçi sermaye olduğunu da açıkça belgelemektedir. Türkiye'nin bütünlüğü içerisinde olduğu gibi, imalat sanayiinde de, «milli burjuva» sınıfının varlığından söz açmak, kendini aldatmaktan başka birşey değildir.

■ Özel Sektör İmalat Sanayii Yatırımlarının Dağılımı

1967 yılında gerçekleşen toplam imalat sanayii yatırımlarının % 61.9'u özel sektör tarafından yapılmıştır. Çevirici kuvvet kullanan 5 ve daha fazla işçili kuruluşlarla çevirici kuvvet kullanmayan 10 ve daha fazla işçili sanayi kuruluşları «organize sanayi» olarak tanımlanmakta, imalat sanayiindeki toplam yatırımların ortalama olarak % 90 - 95'i ise bu «organize sanayi» tarafından yapılmaktadır. 1967 yılında «organize sanayi» olarak tanımlanan kuruluşların toplam sayısı 7527'dir. Oysa imalat sanayiindeki kuruluşların sayısı 1963 yılında 160553'e varmış bulunuyordu. Diğer bir deyişle, imalat sanayiindeki kuruluşların yaklaşık olarak % 4.7'si yatırımların % 95'ini yapmaktadır.

BÖLGESEL YATIRIM :

İmalat sanayinin bölgesel tekelci yapısını belgeleyen göstergelerin en önemlilerinden birisi, bu ke-

simdeki yatırımların bölgesel dağılımıdır. TABLO XVI'da 1963 - 1967 yılları arasında imalat sanayiindeki yatırımların bölgesel dağılımı verilmektedir.

TABLO XVI

ÖZEL İMALAT SANAYİİ YATIRIMLARININ ANA BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI (%)

Ana Bölgeler		1963	1965	1967
Batı Anadolu	(16 il)	% 25.3	67.1	85.5
Orta Anadolu	(25 il)	% 5.6	17.9	12.2
Doğu Anadolu	(26 il)	% 0.5	0.9	0.3
Ereğli Demir Çelik yatırımları		% 68.6	14.1	—
Toplam		100.0	100.0	100.0

(Kaynak : **Özel Sektör İmalat Sanayii Yatırımlarının Bölgesel ve Sektörel Dağılımı. 1963 - 1967,** T.C. Başbakanlık D.P.T., S. 26)

Tablo XVI, Birinci Beş Yıllık Plan döneminde özel imalat sanayii yatırımlarının dağılımında, gelişmenin batıdan doğuya doğru değil de, doğudan batıya doğru olduğunu ortaya koymaktadır. Doğu Anadolu'daki 26 ilin toplam yatırımlar içindeki payı % 0.5 gibi gülünç bir değerden daha da düşerek % 0.3'e inmiştir. Oysa Batı Anadolu'daki 16 ilin toplam yatırımlar içindeki payı 1967 yılında % 85.5'tir. Aynı yılda yatırımların % 0.3'ünün yapıldığı Doğu Anadolu'nun 26 ilinde Türkiye nüfusunun % 29.3'ü yaşamaktaydı. Görüyoruz ki, dış sömürü ile günümüzde de zenginliklerini artıran ileri kapitalist ülkelerle geri bıraktırılmış ülkeler arasındaki gelişim açığı

nasıl günden güne büyüyorsa, Türkiye'nin içinde de batı ile doğu arasındaki açık da aynı şekilde büyümektedir. Çünkü metropol - uydu ilişkisi içinde, Türkiye'nin batısı ve özellikle İstanbul metropol, Anadolu ve özellikle Doğu Anadolu ise uydu şeklinde yeralmaktadırlar. 1963 - 1967 yılları arasında özel imalat sanayiindeki toplam yatırımların % 54.3'ü İstanbul - Kocaeli metropolünde yapılmıştır. Aynı süre içinde İzmir metropolünün yatırımlarındaki payı % 69'dur. Buna karşılık Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu, Orta Bölgesi ve Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nin yatırımlar içindeki toplam payı sadece % 0.7'dir.

Yatırımların bu dengesiz dağılımına paralel olarak, İstanbul Kocaeli metropolünde imalat sanayiinde yatırım malı üreten sektörlerdeki yatırım oranı gitikçe yükselmektedir. Buna karşılık Anadolu ve özellikle Doğu Anadolu'da imalat sanayiindeki gülünç yatırımların hemen tamamı gıda ve dokuma sanayii sektörlerinde yapılmaktadır. İstanbul - Kocaeli metropolünde yapılan sanayi yatırımları içinde dokuma ve giyim sanayii alt sektörüne yapılan yatırımlar 1963 yılında bu bölgedeki toplam imalat sanayii yatırımlarının % 31.8'ine eşitken, 1967 yılında bu değer % 14.7'ye düşmüştür. TABLO XVII'de imalat sanayii yatırımlarının alt sektörler itibariyle İstanbul - Kocaeli bölgesindeki oranları verilmektedir.

Tablo XVII, İstanbul - Kocaeli bölgesindeki işbirlikçi sermayenin imalat sanayiindeki tekelci gücünü bir kere daha belgelemektedir. Elektrik makinaları alt sektöründeki yatırımların % 97.4'ünün, makina sanayiindeki toplam yatırımların % 77.8'inin,

TABLO XVII

TOPLAM ÖZEL İMALAT SANAYİİ YATIRIMLARI İÇİNDE İSTANBUL - KOCAELİ METROPOLÜNÜN PAYLARI (1967 YILI)

Alt Sektörler	İstanbul - Kocaeli Metropolünün toplam yatırımlar içindeki payı (%)
Gıda sanayii	37.0
Lastik sanayii	97.7
Kimya sanayii	67.0
Petrol mamulleri	80.5
Metalden gayri mamuller	62.3
Madeni eşya	82.9
Makina sanayii	77.8
Elektrik makinaları	97.4
Taşıma araçları	86.2

(Kaynak : **Özel Sektör İmalat Sanayii yatırımlarının bölgesel ve sektörel dağılımı. 1963 - 1967,** T.C. Başbakanlık D.P.T., S. 46 - 47)

İstanbul - Kocaeli metropolünde yapılması, Anadolu'nun temel sanayi ürünleri bakımından İstanbul metropolüne bağımlı bir uydu olduğunun en açık kanıtlarıdır.

İmalat sanayiimdeki bölgesel tekelciliğe paralel olarak «organize sanayide» çalışanların % 46.7'si Marmara Bölgesi'nde bulunmaktadır. Doğu Anadolu'da çalışanların oranı % 4.4, Doğu Karadeniz'dekilerin oranı % 5.9 ve Batı Karadeniz'dekilerin oranı ise % 4.7'dir. Aynı şekilde giyim sanayiinde çalışanların % 94.8'i, kağıt sanayiindekilerin % 94.4'ü, kauçuk sanayiindekilerin % 83'ü ve makina sanayiindekilerin % 74.6'sı Marmara bölgesinde çalışmaktadır.

Buraya kadar verdiğimiz sayısal bilgiler Türkiye imalat sanayiinin kesinlikle İŞBİRLİKÇİ ve TEKELCİ sermayenin kontrolunda olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle, daha önce de belirttiğimiz gibi,' emperyalizmle bütünleşmiş işbirlikçi yerli sermayenin tekelci yapısı en belirgin şekilde imalat sanayiinde ortaya çıkmaktadır. Şimdi diğer sektörleri inceliyelim.

■ Ticaret Kesiminde Yapısal ve Bölgesel Tekelcilik

Araştırmamızın başında dünya emperyalizminin pençesine düşen bir toplumun sosyo - ekonomik yapısının, kısa bir süre içinde, dış sömürüye uyacak, cevap verecek, araçlık edecek şekilde değiştirileceğini, emperyalizmin toplumun her sınıfına, her tabakasına, her kurumuna kendi damgasını vuracağını ileri sürmüştük. İmalat sanayiinin yapısal ve bölgesel tekelciliği bu görüşü kanıtlamaktadır. İmalat sanayiinde olduğu gibi, ticaret kesiminde de açık bir tekelci yapı mevcuttur. TABLO XVIII'de Türkiye ticaretinin yapısal tekelciliği konusunda bilgi verilmektedir.

Tablo XVIII, bütün işyerleri içindeki sayısal oranı sadece % 0.4 olan büyük işyerlerinin iş ve hizmetler karşılığı elde edilen gelirlerin % 30.4'üne, kendi hesabına yapılan satışlardan elde edilen gelirlerin % 13.6'sına sahip olduklarını göstermektedir.

Sadece toptan ticareti incelediğimizde büyük işyerlerinin, toplam toptan ticaret işyerleri içindeki sayısal oranlarının % 2 olduğunu, buna karşılık bu büyük işyerlerinin satışların % 19.7'sini yaptıklarını,

TABLO XVIII

TÜRKİYE TİCARETİNDE YAPISAL TEKELCİLİK (TOPTAN VE PERAKENDE ÖZEL TİCARET) (1963 YILI)

İşyerleri	Sayı %	Satışlar (kendi hesabına) (%)	İş ve hizmetler karşılığı elde edilen gayri-safi gelirler (%)	Bir yıllık ücret tutarı (%)	Satın alınan mal ve hizmetler. (%)
Büyük İşyerleri	0.4	13.6	30.4	33.9	19.8
Küçük İşyerleri	99.6	86.4	69.6	66.1	80.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı, Ticaret - Ulaştırma ve Haberleşme - Hizmet,** 1964, D.İ.E.)

yıllık ücretlerin % 41.8'ini ödediklerini, satınalınan mal ve hizmetlerdeki payların ise %19.1'i bulduğunu görüyoruz. Perakende ticarette de durum farklı değildir. Perakende ticaret yapan işyerlerinin sayısal bakımdan sadece % 0.2'sini oluşturan büyük işyerleri iş ve hizmetlerden elde edilen gelirlerin % 13.3'ünü ele geçirmekte ve yıllık ücretlerin % 22.9'unu ödemektedirler.

Ticaret kesimindeki yapısal tekelciliği daha iyi belgeleyebilmek için, bu kesimin alt sektörlerini de incelemek gereklidir.

TABLO XIX'da toptan ticarette alt kesimlerin durumu özetlenmiştir.

TABLO XIX

TOPTAN TİCARETTE BÜYÜK İŞYERLERİNİN PAYLARI (1963 Yılı)

Alt Sektör	Sayı (%)	Satışlar (kendi hesabına) (%)	İş ve hizmetler karşılığı elde edilen gayri safi gelirler %)	Bir yıllık ücret tutarı (%)	Satın alınan mal ve hizmetler (%)
Madenler, Sınai ve Kimyevi maddeler	5.7	41.8	52.0	50.1	44.9
Kereste ve inşaat malzemesi	1.0	18.4	54.4	27.2	25.3
Makina ve aletler ile motorlu araçlar ve yedek parçalar	3.7	32.7	6.2	39.1	42.0
Satı ş ajanlar ve Komisyoncular	4.0	80.1	59.7	46.3	28.4

(Kaynak **Sanayi ve İşyerleri Sayımı. Ticaret - Ulaştırma ve Haberleşme - Hizmet. 1964,** D.i.E.)

Görülüyor ki, alt kesimlerin incelenmesi, toptan ticaretin tekelci yapısını bir kere daha ortaya koymaktadır. Büyük toptan ticareti işyeri büyüklüğüne göre sınıflandırdığımızda 50 ve daha fazla kişi çalıştıran büyük işyerlerinin sayısal oranının % 11.5 olduğunu, buna karşılık bu işyerlerinin satışların % 29.7'sini yaptığını, iş ve hizmetler gelirinin % 53.5'ini elde ettiklerini, yıllık ücretlerin % 41.7'sini ödediklerini, mal ve hizmetlerin % 28.2'sini satmaldıklarını görüyoruz.

Ticaret kesiminde yapısal tekelcilik kadar bölgesel tekelcilik de belirgindir. TABLO XX, bu gerçeğe ışık tutmaktadır.

TABLO XX, İstanbul'un Türkiye ticaretindeki

TABLO XX

TOPTAN VE PERAKENDE ÖZEL BÜYÜK TICARETTE BÖLGESEL TEKELCİLİK (1963 Yılı)

İller	İşyeri (%)	Satışlar (%)	İş ve hizmetler gelirleri (%)	Yıllık ücret tutarı (%)	Çalışanlar (%)	Satın alınan mal ve hizmetler (%)
İstanbul	50.5	56.3	51.8	62.6	46.7	57.4
İzmir	11.6	11.8	3.0	8.7	18.2	14.0
Ankara	10.2	7.8	36.5	16.0	11.8	7.6
3 ilin toplamı	72.3	75.9	91.3	87.3	76.7	79.0
Diğer iller	27.7	24.1	8.7	12.7	23.3	21.0

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı. Ticaret - Ulaştırma ve Haberleşme - Hizmet. 1964,** D.i.E.)

tekelci gücünü ortaya koymaktadır. İstanbul, İzmir, Ankara metropolleri bir arada düşünüldüğünde, geriye kalan 64 ildeki ticari kuruluşların Türkiye toptan ticaretinde bağımlı bir yer tuttukları, İstanbul, İzmir gibi metropollere dayandıkları, bu metropollerin aracılığını yükümlendikleri, dolayısıyla bir-iki ana metropol dışında Anadolu'daki ticari kuruluşların «uydu» niteliğiyle sömürü mekanizmasına katıldıkları da belgelenmiş olmaktadır. Anadolu ticari burjuvası, metropollerdeki işbirlikçi burjuvaziye her bakımdan bağımlı, güçsüz ve aracı nitelikte bir «yerli burjuvazi» dir, kesinlikle «milli burjuvazi» değildir.

Türkiye'deki işbirlikçi burjuvazi nasıl efendisi ileri kapitalist ülke burjuvazileri karşısında «geri bıraktırılmış» bir burjuvazi ise, Anadolu yerli burjuvazisi de işbirlikçi burjuvazi karşısında «geri bıraktırılmış» bir burjuvazidir. Yine Türkiye'deki işbirlikçi burjuvazi nasıl ileri kapitalist ülke burjuvazilerinin uydusu ve aracısıysa, yerli burjivi de işbirlikçi bur-

juvazinin uydusu ve aracısıdır. Türkiye burjuvazisinin bu iki kesimi arasındaki çekişme bir artık-değer kavgasından, Anadolu burjuvazisinin sömürüdeki payını artırma çabasından başka bir şey değildir. Ve yine nasıl işbirlikçi burjuvazi kendisine ideal olarak ileri kapitalist ülkeler burjuvazisini alıyor; bütün ahmaklığına, bütün satılmışlığına, bütün zavallılığına rağmen emperyalist dünya burjuvazisiyle bütünleşmek için her türlü soysuzluğu, her türlü soytarılığı ve her türlü ihaneti yapmaktan çekinmiyorsa, yerli burjuvazi de işbirlikçi burjuvazi saflarında yeralabilmek için alçalmaktan, satılmışlıktan kaçınmayacaktır, kaçınmamaktadır. Tekelci ve işbirlikçi kapitalizmin egemen olduğu Türkiye'de Diyojen'in Feneriyle «milli burjuva» arayanların gözlerinin açılması zamanı kesinlikle gelmiştir.

■ Ulaştırma, Hizmet ve İnşaat Sektörlerinde Yapısal ve Bölgesel Tekelcilik

Tıpkı imalat sanayi ve ticaret sektörlerinde olduğu gibi, ulaştırma ve hizmet sektörlerine de yapısal ve bölgesel tekelcilik egemendir. TABLO XXI'de ulaştırma kesimindeki tekelcilik hakkında bilgi verilmektedir.

Ulaştırma kesiminde büyük işyerlerinin sayısal oranının sadece % 5.2 olmasına rağmen, bu kuruluşların gelirlerin % 40.8'ine ve çalışanların % 47.2'sine sahip olduklarını görüyoruz. Ulaştırma kesimini alt sektörler itibariyle incelediğimizde, yapısal tekelcilik daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Tablo XXII'de bu değerler özetlenmiştir.

TABLO XXI

ULAŞTIRMA KESİMİNDE YAPISAL TEKELCİLİK

İşyeri	Sayısı (%)	1 Kasım 1963'te çalışanlar (%)	Bir yıllık ücret tutarı (%)	Gelir ve mal satışları (%)
Büyük işyerleri	5.2	47.2	64.2	40.8
Küçük işyerleri	94.8	52.8	35.8	59.2

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı. Ticaret - Ulaştırma ve Haberleşme - Hizmet. 1964,** D.İ.E.)

TABLO XXII

ÖZEL ULAŞTIRMA ALT SEKTÖRLERİNDE BÜYÜK İŞYERLERİNİN PAYLARI (1963 YILI)

Faaliyet Kolu	Sayı (%)	1 Kasım 1963'te çalışanlar (%)	Bir yıllık ücret tutarı (%)	Gelir ve mal satışları (%)
Karayolu ulaştırmacılığı	4.3	40.2	54.9	31.0
Denizyolu ulaştırmacılığı	16.9	60.5	65.2	68.8
Ulaştırma işleri ile ilgili hizmetler	8.0	55.4	69.9	50.2

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı. Ticaret - Ulaştırma ve Haberleşme - Hizmet. 1964,** D.İ.E.)

Tablo XXII, ulaştırma kesimindeki büyük işyerlerinin tekelci gücüne ışık tutmaktadır. Görülüyor ki,

örneğin karayolu ulaştırmacılığında sayısal oranı sadece % 4.3 olan büyük işyerlerinin çalışanlardaki payları %40.2, gelir ve mal satışlarındaki payları ise % 31'dir. Denizyolu ulaştırmacılığında büyük işyerlerinin toplam gelirdeki payları % 68.8'e varmaktadır.

Hizmetler kesiminde de durum farklı değildir. Toplam işyerlerinin sadece % 0.9'unu oluşturan büyük işyerleri çalışanların % 17'sine, iş ve hizmetler karşılığı elde edilen gayrisafi gelirlerin % 17.7'sine sahiptirler. Aynı şekilde bir yıllık toplam ücret tutarının %29.4'ü büyük işyerleri tarafından ödenmektedir. Özel büyük hizmet işyerlerindeki bölgesel tekelcilik TABLO XXIII'te verilmiştir.

TABLO XXIII

HİZMETLER KESİMİ ALT SEKTÖRLERİNDE BÜYÜK İŞYERLERİNİN PAYLARI (1963 YILI)

İller	İşyeri sayı (%)	1 Kasım 1963'te çalışanlar (%)	Bir yıllık ücret tutarı (%)	Satılan (%)	İş ve hizmetler karşılığı elde edilen gayrisafi gelirler (%)
İstanbul	41.8	48.7	60.4	82.2	57.0
Ankara	22.3	23.3	21.6	13.7	21.7
İzmir	8.1	7.2	5.4	—	4.8
Üç il toplamı	72.2	79.2	87.4	95.9	83.5
Diğer 64 il	27.8	21.8	12.6	4.1	16.5

(Kaynak : **Sanayi ve İşyerleri Sayımı. Ticaret - Ulaştırma ve Haberleşme - Hizmet. 1964,** D.İ.E.)

Görülüyor ki İstanbul, hizmetler sektöründeki iş-

yerlerinin % 41.8'ine sahiptir. İstanbul'daki bu işyerleri satışların % 82.2'sini yapmakta ve gelirlerin % 57'sini elde etmektedirler. İstanbul, Ankara ve İzmir birarada düşünüldüğünde, bu üç ilin, işyerlerinin % 72.2'sine sahip oldukları göze çarpmaktadır. Diğer 64 ilde hizmetler kesimindeki işyerlerinin sadece % 27.8'i bulunmakta ve bu işyerleri satışların % 4.1' ini yapmaktadırlar. Yine İstanbul, İzmir, Ankara dışında 64 ildeki işyerleri, gelirlerin sadece % 16.5'ini elde etmektedirler.

TABLO XXIV

İNŞAT KESİMİNDEKİ BÜYÜK FİRMALARDA YAPISAL TEKELCİLİK (1969 Yılı)

Gruplar	Sayı (%)	Toplam ihale bedeli içindeki payları (%)	Yatırımlar (%)
I	57.6	25.9	16.0
II	17.7	14.8	12.9
III	15.2	21.7	27.0
IV	6.4	17.0	18.2
V	3.1	20.6	25.9

(Kaynak : **Özel Sektör Yatırım Anketi Sonuçları. 1968 - 1969,** T.C. Başbakanlık D.P.T. Temmuz 1970 s. 61-62).

Ulaştırma ve hizmetler kesimleri kadar inşaat kesimi de tekelci bir yapıya sahiptir. İştirak ettikleri ihale bedeli 10 milyon TL ve üzerinde olan inşaat firmaları büyük firma olarak tanımlanırsa, bu firmaların toplam firmalar içindeki sayısal paylarının % 20.3 olduğunu, buna karşılık iştirak ettikleri ihale bedellerinin, toplam ihale bedellerinin % 48.7'sine eşit ol-

duğunu görürüz. Büyük firmalar kendi aralarında gruplandırıldığında TABLO XXIV'teki değerleri elde ediyoruz.

Görülüyor ki, büyük firmaların % 3.1'i yatırımların % 25.9'unu yapmakta, toplam ihale bedeli içindeki payları ise % 20.6'yı bulmaktadır. Yine firmaların % 9.5'inin yatırımlar içindeki payları % 44.1, toplam ihale bedeli içindeki payları ise % 37.6'dır. İnşaat kesiminde de tekelci bir yapının egemen olduğu ortadadır.

■ Yapısal ve Bölgesel Tekelciliğin Bankacılığa Yansıması

Finans kapital kontrolundaki işbirlikçi sermayenin tekelci yapısım ortaya koyan en kuvvetli gösterge bankacılıktır. Metropol - uydu sömürü ilişkisinin, metropollerden en ücra köylere kadar etkili ve geçerli olabilmesinde bankalara temel ve çok önemli görevler düşer, uydularda oluşan artık - değerin kasabalar, ikinci dereceden şehirler, ara metropoller yoluyla ana metropollere yada metropole ulaştırılması bankaların aracılığım gerektirir. Dolayısıyla sanayi kapitalizmi aşamasına geçememiş olmalarına rağmen, geri bıraktırılmış ülkelerde bankacılık göreli bir gelişim gösterir, büyük şehirlerde her adım başında bir banka şubesine rastlandığı gibi, bu şubelerin «feodal» üretim ilişkilerinin yada kalıntılarının geçerli bulunduğu ileri sürülen tarımsal bölgelere kadar uzandığı görülür.

1967 yılı sonunda Türkiye'de toplam olarak 2221 banka şubesi bulunmaktaydı. Bu şubelerin 1134'ü hususi kanunlarla kurulmuş bankalara, 1012'si diğer milli bankalara, 68'i yabancı bankalara, 5'i mahalli

bankalara ve 2'si de kalkınma ve yatırım bankalarına aitti. Bu 2221 şubede toplam olarak 50.113 kişi çalışmaktaydı. Hususi kanunlarla kurulmuş olanlar ve mahalli bankalar hariç milli bankaları incelediğimizde TABLO XXV'i elde ediyoruz.

TABLO XXV

ÇALIŞAN PERSONEL VE ŞUBE ADEDİNİN MİLLİ BANKALARA DAĞILIMI (1967 yılı sonu)

Bankanın Adı	Çalıştırdığı personel sayısı	%	Şube sayısı	%
Akbank	2534	12.1	125	12.3
Türk Ticaret Bankası	289	1.4	112	11.0
T. Garanti Bankası	1655	7.9	87	8.6
Yapı ve Kredi Bankası	3039	14.6	157	15.5
Türkiye İş Bankası	8336	39.9	300	29.6
Diğer 17 Banka	5031	24.1	233	23.0
Toplam	20884	100.0	1014	100.0

(Kaynak : **Türkiye Bankaları Birliği Yayını** : No. 31, S. 17).

Görüldüğü gibi 22 banka arasmda Türkiye İş Bankası'nın çok güçlü olduğu hemen ortaya çıkmaktadır. Türkiye İş Bankası çalışanların % 39'una ve Şubelerin ise % 29.6'sına sahiptir. Bir bankanın gücünü belgelemek için çalıştırdığı personel ve sahip olduğu şubelerin sayısı elbetteki yeterli değildir. Bu gücün ortaya konulabilmesi için bankaların kontrol ettikleri sermaye miktarlarının karşılaştırılması gerekir. TABLO XXVI işte bu nedenle hazırlanmıştır.

TABLO XXVI

MİLLİ BANKALARIN KONTROL ETTİKLERİ SERMAYE BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMALARI (AKTİF) (1967 yılı sonu)

Bankanın adı	Tahvil ve hisse senetleri cüzdanı 1000 Tl.	%	İştirakler 1000 Tl.	%	Sabit değerler 1000 Tl.	%	Borçlu cari hesaplar 1000 Tl.	%
Akbank	29.721	7.0	49.832	9.2	52.987	9.8	351.161	5.8
Türk Ticaret Bankası	13.329	3.1	13.144	2.5	34.650	6.4	494.453	8.2
Yapı ve Kredi Bankası	145.134	34.1	74.518	13.8	124.825	23.1	1.297.293	21.5
Türkiye İş Bankası	228.210	53.6	344.855	64.0	240.835	44.5	2.884.052	47.9
Diğer 18 Banka	9.580	2.2	56.799	10.5	87.685	16.2	998.558	16.6
Toplam	425.974	100.0	539.148	100.0	540.980	100.0	6.015.517	100.0

(Kaynak : **Türkiye Bankalar Birliği Yayını.** No. 31 Cetvel No: 5/B).

TABLO XXVII

MİLLİ BANKALARIMIZIN MEVDUATLARLA, SAĞLADIKLARI FAİZ VE KOMİSYONLAR BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMALARI (1967 yılı sonu)

Bankanın adı	Ticari Mevduat 1000 Tl.	%	Tasarruf Mevduatı 1000 Tl.	%	Alınan faiz ve komisyonlar 1000 Tl.	%	İştirakler Kârları 1000 Tl.	%
Akbank	386.031	16.2	907.117	11.4	99.258	10.9	2589	5.0
Türk Ticaret Ban.	234.257	9.9	497.868	6.3	74.641	8.2	542	1.0
Yapı ve Kredi Ban.	571.496	24.0	1528.940	19.3	166.291	18.3	8212	15.9
Türkiye İş Bankası	890.018	37.4	4044.159	51.0	420.291	46.3	38288	74.0
Diğer 18 Banka	298.247	12.5	949.830	12.0	148.154	16.3	2107	4.1
Toplam	2380.049	100.0	7927.914	100.0	908.635	100.0	51738	100.0

(Kaynak : **Türkiye Bankalar Birliği Yayınları** No. 31, Cetvel No : 6/A ve cetvel No : 7/B).

TABLO XXVI'daki değerlere göre, T. İş Bankası'nın tahvil ve hisse senetlerindeki payı % 53.6, iştiraklerdeki payı % 64, sabit değerlerdeki payı % 44.5 ve toplam cari hesaplardaki payı % 47.9'dur. 22 milli banka içerisinde Türkiye İş Bankası'mn egemen bir güce sahip olduğu ortadadır. Türkiye İş Bankası ile Yapı ve Kredi Bankası birarada ele alındığında söz konusu büyüklüklerdeki paylar sırasıyla % 87.7, % 77.8, % 67.6 ve % 69.4 olmaktadır.

Hususi kanunlarla kurulmuş olanlar ve mahalli bankalar dışındaki milli bankalarımızı mevduat miktarlarıyla elde ettikleri faiz ve komisyonlar bakımından karşılaştırdığımızda TABLO XXVII'yi elde ediyoruz.

Tablo XXVII, ticari mevduatların % 37.4'ünün ve tasarruf mevduatlarının % 51'inin Türkiye İş Bankası'nda toplandığını göstermektedir. Ayrıca 1967 yılında 22 bankanın aldığı toplam faiz ve komisyonlar içerisinde Türkiye İş Bankası'nın payı % 46.3 olup, iştirakler kârlarının % 74'ü de bu bankaya aittir. Buraya kadar veriles sayılar Türkiye İş Bankası'nıs Türkiye ekonomisinde çok güçlü, hatta egemen bir yer tuttuğunu kanıtlamaktadır.

Yapısal tekelciliğe paralel olarak ortaya çıkan bölgesel tekelciliği belgeleyebilmek için Tablo XXVIII'de banka şubelerinin belirli metropollere dağılımı verilmiştir.

Bütün banka şubelerinin % 19.3'ü başmetropol İstanbul'dadır. İstanbul, İzmir, Bursa, Ankara ve Adana'da banka şubelerinin % 38.7'si, bulunmaktadır. Banka şubelerinin ve şubelerle birlikte bankaların kontrol ettikleri sermayenin metropollerde top-

TABLO XXVIII

BÜTÜN BANKA ŞUBELERİNİN ŞEHİRLERE DAĞILIMI

Şehir	Şube Sayısı	%
Adana	59	2.6
Ankara	164	7.3
Bursa	64	2.9
İzmir	146	6.6
İstanbul	428	19.3
Diğer İller	1362	61.3
Toplam	2223	100.0

(Kaynak : **Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.** No: 31, S. 23 - 57).

lanması yanında, daha önce de belirttiğimiz gibi, «feodal» kalıntıların sözde en etkin olduğu kesimlerde bile banka şubelerine rastlanmaktadır. Örneğin 1967 yılında 53424 nüfuslu Ağrı ilinde 11, 30068 nüfuslu Artvin'de 11, 20391 nüfuslu Bingöl'de 6, 162407 nüfuslu Diyarbakır'da 21, 106180 nüfuslu Elazığ'da 16, 14132 nüfuslu Hakkari'de 6, 90093 nüfuslu Mardin'de 6, 32503 nüfuslu Muş'ta 7 ve 23240 nüfuslu Tunceli'de 9 banka şubesi bulunmaktaydı. Bu şubeler genellikle tarımsal artık-değerin metropollere ulaşımında rol oynıyan Ziraat Bankası şubeleridir. Görülüyor ki, metropol-uydu sömürü ilişkisinin yapısal uzantıları, görünüşte en «feodal», en «kapalı» kesimlere kadar etkin olabilmektedirler.

Bölgesel farklılığın bir göstergesi de, bankalar tarafından verilen yatırım kredilerinin bölgesel dağılımıdır. 1964-1968 döneminde Doğu kesimi yatırım kredilerinin sadece % 0.9'unu alabilmiştir. Buna kar-

şılık tasarruf mevduatının % 3.65'i Doğu kaynaklıdır. Aynı şekilde Doğu Bölgesi 1964-1968 yılları arasında ticari kredilerin sadece % 2,9'unu alabilmiştir.

Açıktır ki, emperyalizmin emrindeki işbirlikçi ve tekelci sermaye, toplumumuzun her kurumuna, her sınıfına, her tabakasına ve her kesimine kendi damgasını vurmaktadır.

3 Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Dışa Bağımlı Kapitalist Gelişmeler

Dünya emperyalizmi Türkiye'ye tümüyle egemendir. Dolayısıyla ilk bakışta dış etkenlerden, kapitalist dünya pazarlarından bağımsız, üstüne kapanık ve yeterli gibi gözüken tarım kesimi de, Türkiye ekonomisinin diğer kesimleri gibi kesinlikle emperyalist sömürüye açıktır. Tarım kesimindeki dalgalanmalar, gelişmeler, yeni eğilimler, daha belirli dışa açılımlar yada göreli üste kapanmalar, hep dünya emperyalizmindeki gelişimlere paralel olarak yer alır, dünya emperyalizmi tarafından belirlenir, dünya emperyalizmi tarafından doğurulur yada sürdürülürler. Dolayısıyla bugün bazı araştırıcılar tarafından belirli bölümlerinde feodal ilişkilerin egemen yada etkin olduğu ileri sürülen tarım kesimiyle sanayi kesiminde yanyana, birbirinden bağımsız olarak gelişen, birbirlerini etkileyemeyen iki ayrı dinamiğin varolduğunu düşünmek, hem gerçeklere, hem de toplumları diyalektik bütünlükleri içinde ele alan, değerlendiren ve açıklayan marksist yönteme ters düşer. Ne kadar geri, ne kadar karanlık olursa olsun, bir toplumda, sanayide

ayrı bir dinamik, tarımda ayrı bir dinamik düşünülemez. Toplumun bütün öğelerini birbirine bağlayan, ayrıca bu öğeler arasında ayırıcı ve bölücü özellikler, ilişkiler belirleyen, üretim mekanizmasının göreli bir denge içinde işlem görebilmesi için gerekli ilişkileri düzenleyen ve de sürdüren dinamik bir ve tektir. Bugün Türkiye'ye egemen olan dinamikse, dünya emperyalizmine bağımlı kapitalist üretim biçim ve ilişkilerinin oluşturduğu dinamiktir. Türkiye tarımını bu dinamiğin dışında düşünmekle bir devekuşunun başını kuma sokması arasmda hiçbir fark yoktur. İç dinamiğinin zayıflığı dolayısıyla dünya emperyalizminin pençesine düştükten sonra Türkiye toplumu bütünüyle yine dünya kapitalist düzenin sömürülen bir parçası olmuş, daha önce de ileri sürdüğümüz gibi, doğal kaynakları işgücü ve pazarları emperyalist sömürüye açılmıştır. O halde bu sürecin somut etkilerini tarım kesiminde de açıkça görmemiz gereklidir. Diğer bir deyişle, günümüzde iç pazarlardan dahi kopmuş gibi gözüken dağ ve orman köylerinin, aşiretlerin bugünkü yapılarını, bugünkü özelliklerini, dünya emperyalizminin Türkiye toplumu üzerindeki etkileri sonucunda kazandıklarını, yine merkezlerden, metropollerden tamamen tecrit edilmiş görünüşündeki toplulukların iç ve dış pazarlara ürün değilse emek gücü sağladıklarını, bu toplulukların, bu halkların hem dünya emperyalizmi, hem de bu emperyalizme bağımlı geri bıraktırılmış ülkeler için bir yedek işçi ordusu oluşturduğunu belgelememiz gerekir. Bunu yapabilmek ve gerçeği kesinkes ortaya koyabilmek içinse, düzeydeki ilişkilere değil, üretimin biçimine; belirli bir bölgedeki, belirli bir yerdeki üretimin te-

melde hangi amaçlarla yapıldığına bakmamız gerekir. Eğer düzeydeki ilişkilerle egemen üretim biçimi arasında bir uyuşmazlık, bir çelişki mevcutsa, bu uyuşmazlığın bir sözde uyuşmazlık olabileceğini, egemen sınıfların mevcut koşullara ve üretim güçlerinin gelişim düzeyine paralel olarak, mümkün olduğu kadar az gayret ve yatırımla en fazla artık - değeri elde edilebilmek için, «feodal» görünüşündeki ilişkileri de kasıtlı ve bilinçli olarak sürdürebileceklerini, yine koşulların değişmesiyle bu ilişkileri bir anda bir kenara itebileceklerini, hatta aynı koşullarda, aynı üretim biçiminde egemen sınıfların temsilcilerinin hem «feodal» görünüşündeki ilişkileri, hem de kapitalist ilişkileri sürdürebileceklerini gözden kaçırmamak gerekir. Burada da sorulması gereken, «üretim temelde hangi amaçlarla yapılıyor? Bizzat üretim birimindeki tüketim için mi, yoksa bölgesel, millî yada dış pazarlar için mi?» sorusudur.

Toplam üretimin, özellikle hububat üretiminin büyük bir kesiminin bölgesel olarak tüketildiğini, millî yada dış pazarlara ayrılan bölümünün çok küçük bir değer oluşturduğunu ileri sürerek, örneğin tarımda feodal ilişkilerin hâlâ geçerli olduğunu söylemek, kapitalist düzende ürünlerin ortalama fiyatlarındaki «kâr» oranının, örneğin sadece % 10, % 20 olduğunu belirterek, «kâr» öğesinin kapitalist üretim biçimindeki yeriyle etkisinin hiç de önemli olmadığını ileri sürmek kadar gülünçtür. Bir kere, özellikle geri bıraktırılmış ülkelerde, emperyalist dünya pazarları için üretilen tarımsal ürünlerin genellikle sınai bitkiler olduğu, emperyalist metropollerin geri bıraktırılmış toplumların beslenme ve gıda dengesini,

yeterliliğini bozdukları, geri bıraktırılmış ülkelerin çoğunun, özellikle Türkiye'nin sömürülen halklarını yarı aç - yarı tok tutabilmek için ileri kapitalist ülkelerin buğdayına muhtaç olduğu açıkça ortadadır. O halde marksist bir araştırıcının eğilmesi gereken gerçek, geri bıraktırılmış bir toplumda, diyelim tarım kesiminde, hangi ürünlerle dış pazarlara bağlanıldığı, hangi ürünlerin artık - değer halinde bu toplumlardan dünya metropollerine kaydığı gerçeğidir. Çünkü açıkça bilindiği gibi, her toplumun gelişimi ve sosyo-ekonomik yapısının tüm özellikleri artık-değerin nasıl oluşturulduğuna, hangi sınıfların elinde yoğunlaştığına ve hangi amaçlarla kullanıldığına doğrudan doğruya bağlıdır. Kapitalist üretim güçlerinin gelişim düzeyi hangi aşamada olursa olsun, klasik marksist terminolojiye göre, kâr, faiz ve kira gelirlerinin toplamına eşit olan bu artık-değer, toplam üretim değerinin ancak bir kesimini oluşturur. Dolayısıyla toplam artık-değeri toplam üretim değeriyle kıyaslayarak bu değerin belirleyici önemini küçümsemek yada inkar etmek ne kadar kof ve ne kadar temelsiz bir tutumsa, tarım kesiminde dünya kapitalist pazarlarının taleplerine bağımlı olarak üretilen bitkilerin, sadece toplam tarımsal üretim içindeki değerine bakmak ve bu üretimin, tarımsal üretimin, hatta ülke ekonomisinin motoru olduğunu görememek, yahut kasıtlı bir şekilde görmemek, o kadar kof ve o kadar temelsiz bir tutumdur; ayrıca bir toplumda bugün görünüşte güçlü gibi gözüken fakat yokolmağa mahkum niteliklerin yanında gelişen, güçlenen niteliklere ağırlık tanıyan, önem veren diyalektik yöntemle de taban tabana zıttır.

Değerli bilim adamımız Kıray, Türkiye tarımındaki kaçınılmaz gelişimi şu şekilde açıklıyor: «19. asırdan sonraki pazar ilişkileri sosyal yapının iç dinamiğini etkileyen bir ilişki oluyor. İkinci Dünya Harbi'nden sonra değişmeler daha çok hızlanmıştır. **Tarım ve kırsal yapı şehirden çok daha hızla değişmektedir. Bu da bağımlı olduğundandır. Tarımsal ürünlere dışarının talebi iç yapıyı ittirmektedir.**»

TABLO XXIX

TÜRKİYE'NİN İHRACATINDA TARIM ÜRÜNLERİNİN YERİ (1938 - 1966)

Yıllar	Tarımsal ihracat (Toplam ihracatın yüzdesi olarak)	I Pamuk ihracatı (Toplam ihracatın yüzdesi olarak)	II Tütün ihracatı (Toplam ihracatın yüzdesi olarak)	(I + II) Pamuk + tütün ihracatı
1938	% 88.0	% 7.0	% 27.1	% 34.1
1942	81.4	1.8	30.1	31.9
1946	86.1	0.1	22.2	22.3
1950	93.1	26.5	23.1	49.6
1953	75.2	19.9	21.5	41.4
1956	76.3	8.6	30.7	39.3
1960	79.6	16.0	18.4	34.4
1963	84.5	21.6	18.1	39.7
1966	78.0	26.2	21.9	48.1
1938-1966 ortalaması	% 79.4	% 18.0	% 23.9	% 41.9

(Kaynak : **Trends in Turkish Agriculture, 1938 - 1966,** T.C. Tarım Bakanlığı Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Başkanlığı, Sayı: 31, Ankara 1968, S. 107).

Bu gerçeklerin ışığı altında, dünya emperyalizmine bağımlı Türkiye tarımını incelediğimizde, tarımsal ihracatın, toplam ihracat içindeki payının çok büyük olduğunu ve tarımsal ihracat içinde de, pamuk ve tütün ihracatının en önemli yeri işgal ettiğini görüyoruz. Bu gerçek TABLO XXIX'da belgelenmiştir.

Görülüyor ki, 1938 - 1966 yılları arasında toplam ihracatımızın yaklaşık olarak % 80'ini tarımsal ürünler teşkil etmiş, tarımsal ihracatın içinde en büyük payları ise pamuk ve tütün ihracatı almıştır. Böylece 1966 yılında ihracatımızın % 26.2'sini pamuk, % 21.9'unu ise tütün oluşturmuştur. Diğer bir deyişle, 1966 yılında toplam ihracatta pamuk ve tütünün toplam payı % 48.1'dir. Pamuk, tütün ve fındık bir arada ele alındığında, bu üç ürünün toplam ihracat içindeki payı 1938 yılındaki % 42.8 değerinden, 1966 yılındaki % 59.5 değerine ulaşmaktadır. Bu ürünlerin dünya kapitalist pazarlarındaki talebe uygun olarak üretildiği şuradan açıkça bellidir ki, toplam tütün ve pamuk üretimi içinde ihracat için yapılan üretimin oranı yıldan yıla büyümüştür.

Tablo XXX, 1940 - 1966 döneminde toplam hububat üretiminden ihracata ayrılan payın 1940 - 1945 süresindeki % 0.6 değerinden 1950 - 1955 süresindeki % 5.2 değerine yükseldiğini, bununla beraber bu oranın 1956 yılından sonra devamlı olarak azalarak 1961 - 1966 döneminde % 4.4 değerine düştüğünü ortaya koymaktadır. 1940 - 1966 döneminde hububat üretiminden ihracata ayrılan ortalama pay sadece % 1.9'dur. Buna karşılık pamuk üretiminde ihracatın payı 1940 - 1945 döneminde sadece % 8.1 iken, 1961-1966 döneminde bu değer %55.4'e yükselmiştir. 1940-

1966 döneminde toplam pamuk üretimi içinde ihracatın payı % 43.3'ü bulmaktadır. Tütün üretiminde ihracatın payı değişik dönemlerde büyük bir artış yada eksiliş göstermemişse de, 1940 - 1966 döneminde bu pay % 57.5 büyüklüğünde kalmıştır. Tablo XXX özellikle pamuk ve tütün üretiminin dünya kapitalist pazarları tarafından belirlendiğini belgelemektedir.

TABLO XXX

TÜRKİYE'NİN HUBUBAT, PAMUK VE TÜTÜN ÜRETİMİNDE İHRACATIN PAYI

Süre	Hububat	Pamuk	Tütün
1940 - 1945	% 0.6	% 6.1	% 57.6
1946 - 1950	1.8	32.2	53.1
1951 - 1955	5.2	45.1	59.6
1956 - 1960	1.9	38.4	54.8
1961 - 1966	0.4	55.4	60.4
1940 - 1966 Ortalaması	% 1.9	% 43.3	% 57.5

(Kaynak : **Trends in Turkish Agriculture, 1938 - 1966,** T.C. Tarım Bakanlığı Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Başkanlığı, Sayı: 31, Ankara 1968).

Türkiye tütün üretiminin ortalama olarak % 57.5 gibi büyük bir bölümü ihraç edilirken, ihraç edilen tütün değeri içinde emperyalizmin ağababası Amerika'nın payı da gittikçe büyümektedir. 1961 yılında A.B.D.'nin tütün ihracatımızdaki payı % 58.6 iken, bu değer 1967 yılında % 63.9'a yükselmiştir. Emperyalist Amerika, Türkiye tütün üretimini de bir tekelci güç olarak etkilemekte, bir yerde bu üretimin miktarını bile belirleyebilmektedir.

Bu gelişimlere paralel olarak 1938 - 1968 döneminde pamuk ve tütün üretimindeki artış, hububat üretimindeki artışın çok üzerinde olmuştur. Tablo XXXI'de bu konuda ayrıntılı bilgi verilemktedir.

TABLO XXXI

HUBUBAT, TÜTÜN VE PAMUK ÜRETİMİNDEKİ ARTIŞLAR

Süre	Ortalama hububat üretimi (1000 ton)	Ortalama tütün üretimi (1000 ton)	Ortalama pamuk üretimi (1000 ton)
1938 - 1945	7348	62	64
1946 - 1950	7062	95	78
1951 - 1955	11865	104	151
1956 - 1960	14141	125	169
1961 - 1968	15359	145	323
Artış	% 109.3	% 134.0	% 417.0

(Kaynak : **Trends In Turkish Agriculture, 1938 - 1966,** T.C. Tarım Bakanlığı, Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Başkanlığı, Sayı: 31, Ankara 1968, S. 59).

Görüyoruz ki, hububat üretimindeki artış %109.3 kadarken tütün üretimindeki artış % 134.0 ve pamuk üretimindeki artış % 417.0 dır. Türkiye tarımının dışa bağımlı yapısı dolayısıyla dünya kapitalist pazarlarının talebine uygun üretim yapılması, ülke kaynaklarının yanlış bir şeküde kullanılmasına sebep olmakta, ihracat için yapılan pamuk ve tütün üretimi artarken, Türkiye halklarının fiziksel yaşantılarını sürdür-

meleri için gerekli olan yiyecek üretimi yeterli derecede artmamakta, böylece Türkiye toplumu bilinçli bir emperyalist sömürü tuzağı sonunda Amerikan emperyalizminin buğdayına muhtaç kalmaktadır. Tablo XXXII'de bu gerçek belgelenmektedir.

TABLO XXXII

TÜRKİYE'DE ADAM BAŞINA YİYECEK ÜRETİM İNDEKSİ (1960 yılı İNDEKSİ = 100)

Yıllar	Adam başına yiyecek üretim indeksi
1948	82
1950	88
1953	116
1956	102
1960	100
1962	97
1964	101
1966	105

(Kaynak : **Trends In Turkish Agriculture, 1938 - 1966,** T.C. Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Başkanlığı, Sayı: 31, Ankara 1968, S. 9).

Görülüyor ki, adam başına üretim indeksi 1948 yılındaki 82 değerinden 1953 yılındaki 116 değerine yükseldikten sonra 1960 yılında 100 değerine düşmüştür. Diğer bir deyişle özellikle 1950 yılından sonra hububat ekimine ayrılan alanın artırılması ve böylece yaygın tarım üretimi metotlarının kullanılmasıyla artan hububat üretimi, ekilebilen toprakların sınırına varıldıktan sonra önemli bir artış gösterememiştir.

TABLO XXXIII'te, 1938 - 1968 yılları arasında, hububat tütün ve pamuk ekimine ayrılan alanlardaki artışlar gösterilmiştir.

TABLO XXXIII

HUBUBAT, TÜTÜN ve PAMUK EKİMİNE AYRILAN ALANLARDAKİ ARTIŞLAR

Süre	Hububat ekilen alan (1000 ha)	Tütün ekilen alan (1000 ha)	Pamuk ekilen alan (1000 ha)
1938 - 1945	7493	79	286
1946 - 1950	7733	123	301
1951 - 1955	10620	148	626
1956 - 1960	12551	174	628
1961 - 1968	13109	234	681
Artış	% 78.1	% 196.3	% 138.0

(Kaynak : **Trends in Turkish Agriculture 1938 - 1966,** T.C. Tarım Bakanlığı Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Başkanlığı, Sayı: 31, Ankara 1968, S. 43 ve 55).

Görülüyor ki, 1956 - 1960 dönemi ile 1961 - 1968 dönemi arasında, hububat ekilen alanın büyüklüğü bakımından çok önemsiz bir fark mevcuttur. Diğer bir deyişle hububat ekiminde yaygın üretimin sınırlarına varılmış, böylece Tablo XXXI'de de gösterildiği gibi, hububat üretimindeki artış hemen hemen durmuştur.

Tamamen dünya kapitalist pazarlarının talebine uygun olarak, dışa bağımlı şekilde gelişen tarımsal üretimde emperyalist sömürü kendisini o kadar belirgin bir şekilde duyurmuştur ki, tütün ekimine elverişli olmayan tarımsal arazi bile tütün üretimi için kullanılmış, böylece hektar başına kg. cinsinden tütün üretim verimi yıldan yıla azalırken, halkımızın dengeli besin tüketimi için kullanılabilecek alan-

lar da emperyalist sömürüye açık tutulmuştur. Tablo XXXIV'de bu konuda bilgi verilmektedir.

TABLO XXXIV

BELİRLİ ÜRÜNLERDE VERİM (Kg./ha)

Süre	Hububat	Tütün	Pamuk
1938 - 1945	946	785	229
1946 - 1950	910	772	258
1951 - 1955	1126	696	241
1956 - 1960	1126	703	207
1961 - 1968	1183	624	470
Artış (%)	% 25.1	% 20.5	% 185.2

(Kaynak : **Trends In Turkish Agriculture, 1938 - 1966,** T.C. Tarım Bakanlığı Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Başkanlığı, Sayı: 31, Ankara 1968, S. 45 ve 57).

Tablo XXXIV, tütün üretiminde verimin 1938 - 1968 yılları arasında % 20.5 azaldığını göstermektedir. Buna karşılık pamuk üretiminde verim aynı sürede % 185.2 artmıştır. Tek bir süreç, yani emperyalist sömürü tarafından belirlenmelerine rağmen bu iki gelişimin birbiriyle çelişir görünmelerinin temel nedeni tütün ve pamuk üretiminin, ürünlerin yapısı bakımından, çok farklı koşullarda yapılmasıdır. Tütün üretiminde, arazi genellikle aile birimlerine ayrılmış bulunmakta, ayrıca tütün sürekli ve çok yorucu bir emeği, bakım ve dikkati gerektirmektedir. Oysa pamuk üretimi, modern kapitalist yöntemlere en yakın şekilde, traktör ve sulamadan yararlanarak ve mevsimlik işgücü ile yapılabilmektedir. Dolayısıyla, pamuk üretiminde bu koşullarda verimi artırma olanağı çok daha güçlüdür. Ayrıca tarımsal üretimi

kontrol altında tutan kapital, sürekli ve bir yerde pahalı emeği gerektiren tütün üretimine yatırım yapmayı çok kârlı bulmamakta, küçük üreticiyi tekelci gücüyle sömürmeyi tercih etmektedir. Bununla beraber varacağımız sonuç değişmemektedir. Ülke halkları yararına çok daha verimli şekilde kullanılabilecek toprakların da tütün ekimine açılması sonunda, tütün üretiminde verim büyük ölçüde azaldığı gibi, üretilen tütünün giderek büyüyen bir kesimi kalitesini de yitirmektedir.

Tarımda dışa bağımlı gelişmelere paralel olarak, Türkiye'de traktörle işlenen tarımsal alanla birlikte traktör sayısı da giderek büyümektedir. Tablo XXXV bu gelişimlere ışık tutmaktadır.

TABLO XXXV

TÜRKİYE'DE TARIMSAL YAPI DEĞİŞİKLİKLERİ

Yıllar	I İşlenen alan (1000 ha)	II Hayvanla işlenen alan (1000 ha)	II/I (%)	III Traktörle işlenen alan (1000 ha)	III/I (%)	Traktör Sayısı
1940	14160	14080	99.0	80	1.0	1066
1946	13093	12991	99.0	102	1.0	1356
1950	14542	13298	91.0	1244	9.0	16585
1954	19616	16785	86.0	2831	14.0	37743
1960	23264	20104	86.0	3160	14.0	42316
1964	23843	19960	84.0	3883	16.0	51781
1968	24092	17681	73.0	2411	27.0	85745
Artış	1.7 katı	1.3 katı		80.1 katı		88.9 katı

(Kaynak : **Tarımsal Yapı ve Üretim,** Tarım İstatistikleri Özeti, D.İ.E., 1968, S. 8).

Görüldüğü gibi, 1946 - 1968 yılları arasında hayvanla işlenen alan sadece % 20.4'lük bir artışla 14.080.000 hektardan 17.681.000 hektara yükselmiştir. Buna karşılık 1968'de traktörle işlenen alan, 1940 yılındaki alanın 80.1 katıdır. Aynı şekilde işlenen toplam arazi içerisinde hayvanla işlenen arazinin payı 1940 - 1968 döneminde % 99'dan % 73'e düşerken, traktörle işlenen alanın payı % 1'den % 27'ye yükselmiştir. Bundan başka 1940 yılında tarımsal üretimde sadece 1066 traktör kullanılırken, 1968 yılında bu değer 85745'i bulmuştur. 1940 yılından önce de Türkiye, temelde dünya kapitalist düzeninin sömürülen bir halkasını oluşturmakta ve dolaylı da olsa emperyalist sömürünün etki alanı içinde bulunmaktaydı. Dolayısıyla Türkiye toplumunun 1940 yılındaki, hatta daha önceki yıllardaki temel sosyo-ekonomik özellikleri, dünya kapitalizmi tarafından belirlenen yada sürdürülen özelliklerdi. Diğer bir deyişle, 1940 sıralarında da Türkiye emperyalist sömürüyle geri bıraktırılmış ve geri bıraktırılan bir toplumdu. 1940 ve özellikle 1950 yılından sonra Türkiye tarımında ortaya çıkan gelişimler de yine dünya emperyalizminin belirlediği, sürdürdüğü, desteklediği gelişimlerdir. Dünya emperyalist düzeni statik, olduğu gibi kalan, değişmeyen bir yapıya sahip değildir. Bu düzenin bir kesimini oluşturan ana metropoller arasındaki çatışmalara, savaşlara, geçici uzlaşmalara yada belirli bir metropolün egemenliğini diğerlerine kesinlikle kabul ettirmesine bağımlı olarak uydularda da belirli gelişimler ortaya çıkar. Belirli sürelerde metropollerle uydular arasındaki bağ göreli olarak zayıflar, uydularda geçici bir üstüne kapanış dönemi yürürlüğe gi-

rer, ayrıca metropoller arasmdaki çıkar çatışmaları emperyalist sömürünün yoğunluğunu düşürebilir. İşte böyle bir dönemde geri bıraktırılmış bir toplum, dünya emperyalizmi ile bağlarını kesinlikle koparıp kendi sosyo-ekonomik yapısında kökten ve devrimci değişiklikler yaratabilirse, geri bıraktırılmışlığın kısır döngüsünden kurtulmuş, gerçek bağımsızlığına kavuşmuş demektir. Ama böyle bir dönemde, Türkiye'de olduğu gibi, siyasal iktidar küçük burjuva sınıfının temsilcilerinin elinde bulunuyorsa, küçük burjuva kökenli bürokratlar sosyo-ekonomik yapıdaki devrimlerden şapka, yazı, medeni kanun gibi yetersiz reformları anlıyorlarsa, bu toplumun emperyalist sömürüye açık sosyo-ekonomik yapısı da aynen muhafaza edilmiş demektir. Böylece emperyalist ülkeler arasındaki çatışmalar, belirli bir süre için de olsa, sona erince, geri bıraktırılmış toplum, sosyo-ekonomik yapısının gereği olarak kaçınılmaz bir şekilde yeniden dünya emperyalizmine kayacak, metropolle uydu arasındaki bağlar yeniden pekiştirilecek, güçlendirilecek, geri bıraktırılmış toplumda emperyalist sömürü çok daha etkin bir şekilde yeniden işleme girecektir. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan ve 1950 yılından sonra Türkiye tarımında ortaya çıkan gelişimleri de ancak bu şekilde açıklayabiliriz.

Kıray'a göre ise bu gelişimler şu şekilde ortaya çıkmıştır: «Ondokuzuncu yüzyılda değişen toprak mülkiyet düzeninden sonra hemen İkinci Dünya Savaşı'nm sonlarına kadar Anadolu'da hem küçük toprak, hem de büyük toprak sahipliğinin hakim olduğu çevreleri görüyoruz. Satılan ürünün aktarılmasının vergi şeklinde olduğu bölgelerde kendi kendine yeten

üretim sürüp gitmektedir. Örneğin genellikle Orta Anadolu'nun artık-ürününün pay olarak aktarıldığı yerlerde ise ortakçılık ve yarıcılık yer almaktadır. Ge- :erde ise ortakçılık ve yarıcılık yer almaktadır. Ge- Genellikle Güney Anadoluda ilgi çekici ve anlamlı bir gözlem, artık-değer ister vergi ister pay şeklinde aktarılsın, ortakçı köyleri ile vergi ödeyen köylerin hem yaşama seviyeleri **hem de toplumsal düzenleri hiç de farklı değildir.** İkisi de artık-ürünlerini devrettikten sonra birbirine çok benzer bir düzende yaşamaya devam ederler... Büyük toprak sahipliğinin ve ortakçı, yarıcılığın yaygın olduğu bölgelerde tarımın modernleşmesi, makineli, sulamalı, sun'i gübreli üretime geçiş İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra olmuştur. Büyük toprak sahiplerinin yeni üretim teknolojisine geçmeleri, işgal ettikleri kontrol mevkilerinden dolayı elde ettikleri krediler yüzünden kolay olmuş ve bu teknoloji ile üç ila sekiz misli artırabildikleri ürünleri ile kredi borçlarını ödeyebilmiş ve çiftliklerini modern büyük işletmeler haline getirmişlerdir.»

Bütün bu gelişmeler çerçevesinde, 1938 yılında sadece 34.770.000 TL olan tarımsal krediler de 1966 yılında 4.822.751.000 TL'na yükselmiştir. Diğer bir deyişle 1966 yılındaki tarımsal krediler 1938 yılındaki kredilerin 139 katıdır. Tablo XXXVI'da bu kredilerin 1938-1966 dönemindeki dağılımı verilmiştir.

Devam edilecek olursa: «Eski, kendi kendine yeten ve artık-değerini 'vergi' halinde aktaran küçük toprak sahipleri de modern teknoloji ile piyasaya arzedilen ürün yetiştirme durumunun dışında değildir. Çok küçük bir artık-değer ile çağdaşlaşmaya giden küçük toprak sahibi köylünün de bütün toplumsal ilişkileri değişmektedir. Böyle çok sınırlı artık-üretim ile

TABLO XXXVI

Yıllar	Krediler (Tl.)
1938	34.770
1942	65.712
1946	176.924
1950	412.196
1954	1.497.157
1958	2.161.302
1960	2.392.097
1962	2.389.283
1964	3.244.554
1966	4.822.751

(Kaynak : **Trends In Turkish Agriculture, 1938 - 1966,** T.C. Tarım Bakanlığı Planlama ve Ekonomik Araştırmalar Dairesi Başkanlığı, Sayı: 31, Ankara 1968, S. 43 ve S. 55).

modernleşmeye giden köylü, borçlanma (kredi-faiz) mekanizması sonunda belirli bir zaman sonra topraklarını kaybetmekte ve büyük gruplar halinde gene mülksüz, emeğini satarak geçmen işçiler haline dönüşmektedirler. Bu hali ile tarım ve oradan elde edilen artık-değeri kontrol eden temel gruplar bugün Türkiye'de şu şekilde özetlenebilir:

1) **Büyük toprak sahipleri :** Bütün özellikleri ile modern burjuvazinin bir parçasıdırlar. Tarım tarzları modern işletmeciliktir.

2) Elindeki küçük sayılacak 200 dönümün üzerindeki mülkü, toprak mülkiyeti kutuplaşması sürecinde 2000 ve daha fazla dönüm araziye çıkaran, ücretli işçi kullanmaya başlıyan, yeni belirmiş orta müstahsil sınıf.

3) a — Topraktan büsbütün kopmuş, emeğini satan işçi haline dönüşmüş olanlar,

b — Geçim için sahip oldukları çok küçük topraklarda ürettiklerine, emeklerini satarak kazandıklarını katmak zorunda olanlar.

c — Hâlâ ortakçılığı ve yarıcılığı devam ettirenler.

4) Kendi topraklarında piyasaya arzedilen ürün üretenler, fakat tam anlamı ile kasaba tüccarının kontrolu altında bulunanlar.

5) Köyde olmamakla beraber tarımsal artık-ürünü doğrudan doğruya kontrol ettiği için sözü edilmesi gereken tefeci tüccarlar.

Bu grupların içerisinde, emeği ve artık - ürünü doğrudan doğruya kontrol eden birinci ve ikinci grupların değişme yönü açıkça daha fazla artık üretim kontroluna doğrudur. Tarımsal burjuvazinin büyük ve orta burjuvazisini teşkil etmektedirler. Ellerinde biriken artık-değeri kısmen sanayie ve daha çok ithalat ve ihracat ilişkilerine yatırmaktadırlar. Piyasaya arzedilen ürünün yarattığı artık - değer böylece **çok az içerde, fakat pek çok sanayileşmiş ülkelerde sınai üretime dönüşmektedir.** Türkiye'deki büyük toprak sahiplerinin kontrol ettikleri artık-ürünün sadece Veblen anlamında gösterişçi tüketime yada Nurkse anlamında gösteri etkisine aktarılması devri geçmiştir. Şimdi memleketin temel artık-ürününü temin eden bu servet, ithalat yolu ile dışarı sanayileşmiş ülkelere akmaktadır. Orada sanayi ürününe dönüşmektedir.»

TABLO XXXVII

TÜRKİYE'DE TARIM TOPRAKLARININ İŞLETMELERE GÖRE DAĞILIMI (1963)

İşletme büyüklüğü		İşletme sayısı	İşletme yüzdesi	Kapladığı alan (ha)	Alan yüzdesi
1 - 50	Dekar	2.132.288	% 66.78	5.219.248	% 24.8
51 - 200	Dekar	852.825	27.51	8.775.146	41.7
201 - 1000	Dekar	110.814	3.57	4.932.427	23.4
1000 dekardan fazla		4.323	0.14	2.145.727	10.1

(Kaynak : **Kalkınma Planı. İkinci Beş Yıl, 1968 - 1972,** Tablo: 118, S. 239).

Tablo XXXVII'ye göre 200 dekardan büyük işletmelerin toplam işletmeler içindeki sayısal oranı sadece % 3.71 olduğu halde, bu işletmelerin sahip oldukları toprakların toplam tarımsal topraklara oranı % 33.5'tir. Diğer bir deyişle, Türkiye tarımsal topraklarının büyük bir kesimi çok sınırlı sayıdaki kişi yada ailelerin mülkiyetindedir. 1 - 50 dekar arasındaki işletmeler toplam işletmelerin % 66.78'ini oluşturdukları halde, sahip oldukları toprakların, toplam tarımsal topraklara oranı sadece % 24.8'dir.

Türkiye tarımsal topraklarının büyük bir kesiminin çok sınırlı sayıdaki kişilerin yada ailelerin mülkiyetinde bulunuşuna paralel olarak, işletmelerdeki bölünmeler de giderek azalmaktadır. 1950 yılında 1 parçalı işletmeler toplam işletmelerin % 5.4'ünü oluştururken, 1963'de bu oran % 9.6'ya yükselmiştir.

Tarımsal toprakların dağılışındaki dengesizlik tarımsal üretime de yansımakta, büyük işletmelerin, verimi, çok kereler orta ve küçük işletmelerin veriminin altında kalmaktadır. Diğer bir deyişle kredilerden, sulama olanaklarından, makineli tarım tekniklerinden en fazla yararlanabilecek olan büyük işletmelerin verimi ileri kapitalist ülkelerdeki gibi gelişememektedir.

TABLO XXXVIII

TARIMSAL MİLLİ GELİRİN İŞLETMELERE GÖRE DAĞILIMI (1963)

İşletme büyüklüğü		İşletme yüzdesi	Alan yüzdesi	Yıllık gelir (Milyon Tl.)	Gelir yüzdesi
1 - 50	Dekar	% 66.78	% 24.8	5.2	% 24.8
51 - 200	Dekar	27.51	41.7	8.6	42.0
201 - 1000	Dekar	3.57	23.4	4.0	23.2
1000 dekardan fazla		0.14	10.1	2.1	10.0

(Kaynak : **Kalkınma Planı. İkinci Beş Yıl, 1968 - 1972, S. 240**)

Görülüyor ki, alan yüzdeleri ile gelir yüzdeleri hemen hemen aynıdır. Örneğin toplam işletmelerin sayı bakımından % 0.14'ünü oluşturan 1000 dekardan büyük işletmelerin toplam alan içindeki payları %10.1 ve toplam gelir içindeki payları ise % 10'dur. Yine toplam işletmelerin sayı bakımından % 66.78'ini oluşturan 1 - 50 dekar büyüklükteki küçük işletmelerin toplam alan ve toplam gelir içindeki payları % 24.8 dir. Diğer bir deyişle, işletme büyüklüğü ile orantılı bir gelir artışı göze çarpmamaktadır. Aynı şekilde iş-

letmeleri aile dilimlerine ayırdığımızda bu özellik daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

TABLO XXXIX

AİLE DİLİMLERİNİN TARIMSAL GELİRDEKİ PAYLARI

Aile beşte bir dilimleri	Sayı	Sayısal yüzde	İşlenen toprak dağılımı yüzdesi	Herbir dilime düşen gelir yüzdesi
Alt	702800	% 20.0	% 1.5	% 7.0
Alt Orta	702800	20.0	5.0	10.5
Orta	702800	20.0	11.5	14.5
Üst Orta	702800	20.0	20.5	22.0
Üst	702800	20.0	61.5	46.0

(Kaynak : **Gelir Dağılımı Araştırması, 1963,** D.P.T.)

Tablo XXXIX'a göre, işlenen toprakların % 61.5 ine sahip «üst» aile diliminin toplam tarımsal gelirdeki payı % 46'dır. Buna karşılık işlenen toprakların % 1.5'ine sahip «alt» aile diliminin toplam tarımsal gelirdeki payı % 7'dir. Diğer bir deyişle, işlenen toprak yüzdesindeki artışları toplam tarım gelirindeki azalmalar izlemektedir. Bu gerçeği büyük tarım birimlerinin feodal bir yapıya sahip oluşlarıyla açıklamağa çalışmak temelden yanlıştır. Büyük tarım işletmelerinde gelirin alana oranla düşük oluşunun temel nedeni, toprağın tekelci mülkiyet altında oluşudur. Tekelci mülkiyet koşulları altında, üretimin tekelci güçler tarafından kasıtlı olarak sınırlı tutulduğu, sınırlı üretimin bir yandan pazarların gelişmesini engellediği, diğer yandan ürünlerin fiyatlarını dengesiz o-

larak artırdığı bilinen gerçekler arasındadır. Bu bakımdan Türkiye tarımında büyük işletmelerin sahip oldukları tarımsal alanla orantılı bir üretimde bulunmayışlarını mülkiyetin tekelci yapısıyla açıklamak gereklidir. Tekelci koşullarda üretimin en verimli, en ucuz şekilde yapılması gereği yoktur, çünkü tekelci güçler üretim faktörlerindeki fiyat artışlarını kendi ürünlerinin fiyatını artırmak suretiyle doğrudan doğruya pazarlara taşıyabilirler.

Geri bıraktırılmış ülkeler tarımında dünya emperyalizminin belirlediği tekelci özellikler, bu kesimde üretici ile tüketici arasında çok sayıda aracının faaliyet göstermesi ile de belirginleşmektedir. Metropol-uydu sömürü ilişkisinin tarım kesimindeki yansımasını somutlaştıran aracılar, üreticilerin yarattığı artık-değerin bir kesimine el koyduktan sonra, diğer kesimini bir üst kademedeki aracıya ulaştırmaktadırlar. Perakendeciler hariç, genellikle bir üst kademedeki aracı bir alt kademedeki aracıya oranla tekelci bir güce sahip olduğu gibi, aracılar zincirinin ilk halkası üreticiye ve son halkası ise tüketiciye oranla tekelci güce sahiptir. Bu sömürü ilişkisi bir yandan tarımsal ürünlerin fiyatlarının anormal şekilde yükselmesine, diğer yandan «koruyucu» fiyatlardan üreticilerin hemen hiç yararlanamamasına da sebep olmaktadır. Hem üretici hem de tüketicinin istismarı ile sonuçlanan bu durum örneğin sebze, yaş meyva, canlı hayvan ve hayvansal ürünlerde çok belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Üreticiye oranla tekelci güce sahip olan aracılar, üreticiyi daha üretimi sonuçlandırmadan, borçlarla, kredilerle kendilerine bağımlı

kılmakta ve böylece üreticiyi ürünlerini çok ucuz fiyatlarla elinden çıkarmağa mecbur etmektedirler.

Hububat üretiminde, üretici ile tüketici arasındaki zincir, üretici → toplayıcı (tüccar) → Toprak Ofisi, değirmen ve fabrikalar → toptancı → perakendeci → tüketici halkalarından oluşmaktadır. Baklagillerde bu zincirin halkaları üretici → toptancı (tüccar) → perakendeci → tüketiciden ibarettir. Yaş meyva ve sebzelerde bu halkaya nakliyeciler de katılmaktadır. Canlı hayvanlarda ve hayvansal ürünlerde aracı zinciri en belirgin yapısına kavuşmaktadır. Bu zincirin halkaları çiftçi → bölgesel aracı → celep → besici → pazar, mezbaha → toptancı kasap →perakendeci kasap → tüketiciden oluşmaktadır. Böylece bu alt kesimde üreticinin eline tüketicinin ödediği miktarın sadece % 33'ü geçmektedir. Tütün üretiminin halkaları ise, üretici → tüccar → yabancı komisyoncu → dış satışlar (ihracat) şeklinde göze çarpmaktadır. Pamuk üretiminde durum farklıdır. Burada üretici ürünü genellikle kendi aracıyla ticaret borsasına getirmekte, sanayiciye yada ihracatçı tüccara satmaktadır. İhracatçılar da satınaldıkları pamuğu kendi çırçırlarında işledikten sonra ihraç etmektedirler. Ayrıca iç ve dış satışların komisyoncular eliyle yapıldığı da göze çarpmaktadır. Zeytin üretiminde sömürü zincirinin halkaları üretici → seyyar veya büyük toptancı → fabrikalar → toptancı → perakendeci → tüketicilerden oluşmaktadır.

Görülüyor ki, hangi tarımsal ürün incelenirse incelensin, üretici ve tüketici karşısında tekelci güce sahip bir aracılar zinciri ile karşılaşıyoruz. Da-

ha önce de belirttiğimiz gibi, bu aracılar zinciri, metropol-uydu ilişkisinin tarım kesimine uygulanışının somut bir örneğinden başka birşey değildir. Diğer bir deyişle, geri bıraktırılmış ülkelerde, aracı şeklinde faaliyet gösterenlerin çokluğu ve etkinliğini, bu ülkelerde kapitalist öncesi üretim biçimlerinin, ilişkilerinin mevcut oluşuyla açıklamak, gerçeklerle çelişen bilim dışı, saptırıcı ve yanıltıcı bir değerlendirmedir. Aracıların çokluğunun ve etkinliğinin temel nedeni de metropol-uydu ilişkisi şeklinde ortaya çıkan emperyalist sömürüdür. Bu sömürünün uygulanabilmesi için bu aracı zincirinin varlığı gereklidir. Böyle bir yapıda toplam artık-değerin önemli bir kesiminin emperyalist metropollere taşınması, diğer kesiminin ise işbirlikçiler tarafından lüks tüketiminde harcanmasıyla

TABLO XL

BAZI SEBZELERİN ANKARA BÖLGESİNDEKİ ORTALAMA FİYATLARI (1965 yılı kuruş/Kg.)

Sebzeler	Üretici Fiyatı	Toptancı Fiyatı	Perakendeci Fiyatı	Üreticinin payı (%)	Aracıların payı (%)
Domates	25	100	120	20.8	79.2
Yeşil Biber	50	100	300	16.7	83.3
Lâhana	30	80	225	13.4	86.6
Hıyar	100	150	250	40.0	60.0
Patates	25	85	150	16.7	83.3
Patlıcan	25	100	200	25.0	75.0
Sivri Biber	50	75	220	22.7	77.0
Soğan	80	165	250	32.1	67.9

(Kaynak : **Ortak Pazar Karşısında Pazarlama Hazırlık Seminer,** Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, S. 41).

geri bıraktırılmışlığın kısır döngüsü kırılamamakta, sanayi kapitalizmi aşamasına bile geçilememektedir. Diğer kesimlerde olduğu gibi tarım kesiminde de geriliğin başlıca nedeni emperyalist sömürü ve bu sömürünün belirlediği tekelci ilişkilerdir. Göstermeğe çalıştığımız gibi, bu tekelci ilişkiler hem üretim hem de dağıtım sürecinde etkindirler. Tablo XL'da aracılar zincirinin belirli tarımsal ürünlerin fiyatlarını ne şekilde etkilediği belgelenmektedir.

Tablo XL gösteriyor ki, tüketiciler tarafından sebzelere ödenen miktarlar içinde üreticilerin payı % 13,4'le % 40 arasında değişmektedir. Buna karşılık tekelci asalakların, yani aracıların payı ise % 60 ile % 86.6 arasındadır. Meyva üretiminde üretici ve aracıların elde ettikleri paylar TABLO XLI' de verilmiştir.

TABLO XLI

BAZI MEYVALARIN ANKARA BÖLGESİNDEKİ ORTALAMA FİYATLARI (1965 yılı Kuruş/Kg.)

Meyvalar	Üretici Fiyatı	Toptancı Fiyatı	Perakendeci Fiyatı	Üreticilerin payı (%)	Aracıların payı (%)
Armut	80	250	360	22.2	77.8
Elma	50	175	300	16.7	83.3
Karpuz	30	60	105	28.6	71.4
Üzüm	60	135	180	33.3	66.7

(Kaynak : **Ortak Pazar Karşısında Pazarlama Hazırlık Semineri,** Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, S. 41).

Tablo XL, meyva üretiminde üreticilerin paylarının % 16.7 ile % 33.3 ve aracıların paylarının ise % 66.7 ile %83.4 arasmda değiştiğini ortaya koymaktadır. Dağıtım mekanizmasındaki tekelci yapının hem üretici hem de tüketiciyi çok güçsüz kıldığı, insafsızca sömürdüğü açıkça ortadadır.

Araştırmamızın başında bazı araştırıcıların «Türkiye kapitalist ve feodal üretim ilişkileri içinde, emperyalizmin pençesinde, yarı bağımlı bir toplumdur. Özellikle Güneydoğu'da ve Doğu'da tarım kesiminde feodal üretim ilişkileri, hiç değilse feodal kalıntılar etkindir» görüşünü savunduklarını belirtmiştik. Bu görüşün temeldeki yanlışlığını, çürüklüğünü belgeleyebilmek için Güneydoğu ve Doğu'daki tarımsal yapıyı daha ayrıntılı bir şekilde incelememiz gerekmektedir. Bu bakımdan ilk adımda Doğu Bölgesindeki toprakları tarıma uygunluk bakımından diğer bölgelerdeki topraklarla karşılaştırmalıyız. Bu karşılaştırılma TABLO XLII'de yapılmıştır.

Tabloya göre, kültüre elverişli alanlar içindeki payı % 26.8 olan Doğu Bölgesinde, tarıma uygun alanın toplam bölge alanına oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Dolayısıyla Doğu Bölgesi, tarımsal üretimin fiziksel koşulları bakımından çok uygunsuz bir yapı arzetmemektedir. Ayrıca Türkiye toplam tarla arazisinin % 26.7'si, çayır ve meraların % 42.7'si, ormanların % 12.5'i, bağ-bahçe arazisinin % 29.1'i de Doğu Bölgesindedir. Bu bölge tarla arazisi bakımından Orta Anadolu Bölgesinden sonra bütün bölgeler arasmda ikinci sırayı, çayır ve mera ve bağ-bahçe arazileri bakımından ise birinci sırayı almaktadır. Bir kelimeyle Doğu Anadolu Bölgesinin Batıya oranla,

geriliğini açıklamak için fiziksel koşulların ötesinde, çok daha etkin nedenler tesbit etmek gereklidir.

TABLO XLII

TÜRKİYENİN ÇEŞİTLİ BÖLGELERİNDEKİ TARIMSAL ARAZİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Bölgeler	Bölge Alanları	Kültüre Elverişli Alanlar	Tarıma uygun alanların Toplam Bölge Alanına oranı (%)
Marmara	%9.4	%10.5	30.9
Orta Anadolu	29.1	31.2	28.4
Ege	8.3	8.4	24.7
Antalya	4.7	4.7	34.2
Çukurova	5.0	5.1	21.1
Batı Karadeniz	4.2	4.1	16.2
Doğu Karadeniz	9.0	9.2	13.7
Doğu Anadolu	30.3	26.8	25.7
Türkiye toplam	100.0	100.0	Türkiye Ortalaması 24.7

Kaynak : **1970 Yılına Girerken Bölgelere Genel Bakış**, T.C. Başbakanlık D.P.T, Cilt I, S. 5 ve S. 24).

Feodal yapıdan üretimin temelde feodal birim içindeki tüketim için yapıldığı büyük ölçüde kendine yeterli toplumu anlayacak, yani marksist terminolojiyi keyfi bir şekilde değilde, bilimsel şekilde kullanacak olursak, Doğu Bölgesinin tarımda feodal üretim ilişkilerinin yada kalıntılarının etkin olduğu bir bölge olarak tanımlanamıyacağı çok açıktır. Bir kere özellikle Kuzeydoğu Bölgesi kendi tüketimi için gerekli

hububat üretiminde dahi bulunamamaktadır. 1968 yılında Türkiye Toplam nüfusunun % 14'üne sahip olan bu bölgede Türkiye hububat üretimisin %11.7'-si ve buğday üretiminin % 12.4'ü yapılmaktaydı. Ayrıca Türkiye nüfusunun % 6.2'sinin yaşadığı Kuzeydoğu Bölgesinde aynı yıl içinde hububat üretiminin % 3.9'u ve buğday üretiminin ise % 3.1'i yapılmıştır. Bir kelimeyle, kendini doyurabilmesi için Kuzeydoğu Bölgesi, diğer bölgelerin ürettiği buğdaya ihtiyaç duymaktadır.

Türkiye'nin değişik bölgelerini tarım gelirine yeterliliği bakımından incelediğimizde, Doğu bölgesinin durumu daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. TABLO XLIII de bu maksatla hazırlanmıştır.

TABLO XLIII

TARIM BÖLGELERİNE GÖRE TARIM GELİRİNİN YETERLİLİĞİ

Bölge	Yetmez	Ancak yeter
Ege	%42.3	%52.6
Marmara	28.5	60.6
Orta Kuzey	42.4	51.5
Akdeniz	44.2	52.4
Karadeniz	62.6	35.4
Orta Güney	41.2	52.3
Doğu Kuzey	72.7	26.2
Doğu Güney	76.9	22.1
Orta Doğu	53.6	42.8
Türkiye ortalaması	%52.1	%43.7

(Kaynak : **Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması**, Rapor I., S. 36, T.C. D.P.T., 1970).

Görülüyor ki, tarım bölgeleri arasında tarımsal geliri en az yeterli olan bölge Doğu Bölgesidir. Doğu Güneyde bu oran % 76'9'a kadar yükselmektedir. Diğer bir deyişle, Doğu Güney Bölgesindeki köylülerin % 76.9'u tarımdan sağladıkları gelirin yetmediğini ifade etmişlerdir. Oysa bu oran Marmara bölgesinde % 28.5'e kadar düşmüştür. Bu değerlerin ortaya koyduğu gerçek, Doğu Bölgesinin statik, üstüne kapalı, kendine yeterli bir bölge olmadığıdır.

Tarımsal gelirin yetersizliği karşısında ancak tarla satınalma yoluyla bu gelirini artırabileceğine inananların sayısı ise, hem «kapitalist» hem de «feo-

TABLO XLIV

TARIM BÖLGELERİNE GÖRE GELİRİ ARTIRMAK İÇİN DUYULAN İHTİYAÇLAR ARASINDA ERKEK CEVAPLANDIRICILARCA BELİRTİLEN ARAZİ İHTİYACI

Bölge	Tarla Alma	
Ege	%13.0	
Marmara	29.8	(Kapitalist)
Orta Kuzey	26.5	
Akdeniz	28.1	(Kapitalist)
Karadeniz	19.2	
Orta Güney	27.0	
Doğu Kuzey	14.4	
Doğu Güney	39.6	(Feodal)!
Orta Doğu	24.5	
Türkiye ortalaması	%24.0	

(Kaynak : **Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması.** Rapor I., S. 37, T.C. D.P.T., 1970).

dal» bölgelerde ülke ortalamasının üzerine çıkmaktadır. Bu gerçek TABLO XLIV'te ortaya konulmuştur.

Görülüyor ki, tarla almayı gelir artırma yolu olarak ileri sürenlerin oranı «kapitalist» Marmara Bölgesinde % 29.8, «kapitalist» Akdeniz Bölgesinde % 28.1 ve «feodal» Doğu Güney Bölgesinde % 39.6'dır. Doğu Güney Bölgesinde tarla almayı gelir artırma yolu olarak benimseyenlerin bu derece yüksek oluşunun temel nedeni, bizce bu bölgedeki toprak mülkiyetinin tekelci yapısıdır. Tekelci toprak mülkiyeti, bir yandan üreticiler arasında toprak açlığı yaratırken, diğer yandan da üretimin gelişimini engelleyerek tarımsal gelirin yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Bu görüşü kanıtlamak için «kapitalist» Akdeniz Bölgesindeki topraksızlar oranının % 34 ve «feodal» Doğu Güney Bölgesindeki oranın ise % 38.9 olduğunu belirtebiliriz. % 18.4 olan Türkiye ortalamasının çok üzerindeki bu değerler hem Akdeniz hem de Doğu Güney Bölgelerindeki tekelci toprak mülkiyetinin doğal ürünlerinden başka bir şey değildirler.

Bütün bunlardan başka batıdaki metropollerle Doğu Bölgesi arasındaki sömürü ilişkisi, Doğu Bölgesindeki üreticilerin durumunun zaman içinde daha da kötüye gitmesine sebep olmakta, böylece yaşantısını en asgari koşullarda bile sürdüremiyen üreticiler doğudan batıya göç etmek zorunda kalmaktadırlar. TABLO XLV'te bu konuda bilgi verilmektedir.

Metropol-uydu sömürü ilişkisi sonucunda Doğu Kuzey Bölgesindeki üreticilerin % 28.4'ünün ve Doğu Güney Bölgesindeki üreticilerin % 40.6'sının durumunun daha kötüye gittiğini görüyoruz. Oysa Ege

TABLO XLV

TARIM BÖLGELERİNE GÖRE VARLIK DURUMUNDAKİ DEĞİŞİKLİKLER

Bölge	Daha Kötü
Ege	%11.0
Marmara	11.2
Orta Kuzey	18.9
Akdeniz	14.2
Karadeniz	12.8
Orta Güney	15.7
Doğu Kuzey	28.4
Doğu Güney	40.6
Orta Doğu	16.1
Türkiye ortalaması	%18.3

(Kaynak : **Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması.** Rapor I, S. 86., T.C. D.P.T., 1970).

Bölgesindeki bu oran % 11 ve Türkiye ortalaması ise % 18.3'tür. Doğu bölgesinin metropol-uydu sömürü ilişkileriyle geri bıraktırıldığı açıkça ortadadır.

Doğu Bölgesini, tarımsal üretimin diğer kolu olan, hayvancılık bakımından incelediğimizde ise, 1968 yılında Türkiye'deki koyunların % 29.1'inin ve sığırların % 27.9'unun bu bölgede bulunduğunu görüyoruz. Yine Türkiye'deki çayır ve meraların % 42.7'si Doğu Bölgesinde bulunduğuna göre, Doğunun temelde hayvancılığa ayrılmış olduğu ortaya çıkmaktadır. Doğuda üreticinin yetiştirdiği hayvanlar da, daha önce belirttiğimiz gibi, üretici → bölgesel aracı → celep → besici → pazar, mezbaha → toptancı kasap → perakendeci kasap zinciriyle pazarlara ve

tüketiciye ulaşmaktadır. Tüketicinin ödediği fiyatta aracıların payı % 72, üreticilerin payı ise sadece % 28 dir.

Doğu ve Güney Doğu Bölgelerinde Sivas, Erzincan, Mardin, Diyarbakır, Siirt, Malatya, Antep, Bitlis ve Urfa hayvancılığın geliştiği iller olarak göze çarpmaktadır. Bu illerde toplanan hayvanların bir kesimi Türkiye'nin batısına, diğer kesimi ise resmi yolla yada kaçakçılıkla komşu ülkelere sevkolunmaktadır. Dolayısıyla bu ürünlerin temel pazarlanması ya Türkiye'nin batısındaki metropollerde veya güney komşularımızda yapılmaktadır.

Türkiye'de mera ve çayırlar kamuya aittir ve bu topraklardan yararlanma hakkı köy halklarına ücretsiz devredilmiştir. Bu durumdan en fazla yararlananlar, pazarlar için hayvancılık yapan büyük sürü sahipleridirler. Kamuya ait topraklar üzerinde meraların gelişmesi, korunması ve ıslahı için hiçbir gayret harcamayan bu kişiler, hayvanlarını tamamen sorumsuz, tamamen keyfi bir şekilde diledikleri gibi otlatır ve meraların yozlaşmasına sebebiyet verirler. Büyük sürü sahiplerinin doğal kaynakları bu şekilde kullanmasıyla emperyalistlerin geri bıraktırılmış ülke kaynaklarını ilkel biçimde sömürmeleri arasında yöntem bakımından hiçbir fark yoktur. Diğer bir deyişle emperyalizm nasıl geri bırakılmış ülkenin gelecekteki ihtiyaçlarını, gelecekteki gelişmesini düşünmeksizin ülkeyi çok kereler talan şeklinde sömürmüş ve ülkenin belirli kaynaklarını tamamen tükettikten sonra diğer kaynaklarına saldırmışsa, emperyalist sömürüye aracılık edenler de çevrelerini,

TABLO XLVI

TÜRKİYE TARIMININ KAPİTALİST VE «FEODAL» BÖLGELERİNDE BÜYÜK TOPRAK MÜLKİYETLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI (1961 - 1963)

İller	101 — 200 dönüm büyüklükteki işletmeler		200 dönümden büyük işletmeler		Topraksız çiftçi ailelerinin toplam çiftçi ailelerine oranı	Tarım işçiliği yapan ailelerin toplam çiftçi ailelerine oranı
	Sayısal yüzde	Alan yüzdesi	Sayısal yüzde	Alan yüzdesi		
«FEODAL»						
Diyarbakır	% 8.2	%13.8	%6.6	%63.0	%46.8	%31.9
Mardin	7.0	17.0	4.5	49.0	40.8	33.5
Maraş	3.3	14.3	1.8	26.7	31.6	28.8
Siirt	5.2	16.5	3.7	52.1	42.0	33.9
Tunceli	2.3	10.6	1.3	19.0	37.0	27.9
Hakkâri	2.0	14.1	1.0	38.0	45.0	42.6
Bingöl	0.9	8.1	0.4	14.4	39.3	32.0
Elâz ğ	4.4	16.6	1.5	16.4	32.3	29.7
«KAPİTALİST»						
Adana	7.3	20.1	3.9	29.6	32.6	24.8
içel	3.8	15.8	1.1	12.3	26.1	23.6
Antalya	4.0	17.9	1.3	14.1	26.2	23.3
Tekirdağ	8.9	20.0	3.1	19.5	21.2	20.7
Kırklareli	7.8	20.2	1.4	7.9	21.6	20.9
Edirne	8.9	20.7	1.6	8.7	26.2	20.7
Eskişehir	16.2	26.8	7.8	34.4	25.0	25.0
Sakarya	1.1	6.2	0.2	1.8	29.4	28.5
Isparta	2.0	9.6	0.4	3.2	30.1	27.2
Denizli	3.3	14.1	0.7	7.7	21.3	20.7
Burdur	6.2	21.1	1.6	11.5	22.2	18.1

(Kaynaklar : **Köy Envanter Etüdleri.,** T.C. imar ve iskan Bakanlığı).

çevre kaynaklarını ve emek gücünü de aynı şekilde sömürüyorlar.

Araştırmamızın imalat sanayii, ticaret, taşıt ve hizmetlerle ilgili bölümlerinde bölgesel tekelciliğin gücü konusunda ayrıntılı bilgi vermiş ve özellikle Doğu Bölgesinde sanayi faaliyetlerinin çok yetersiz oluşlarına dikkati çekmeğe çalışmıştık. Bu bölgede tarım (hayvancılık dahil) dışında faaliyet olmaması yada bu faaliyetlerin çok sınırlı kalışı, bölge emek-gücünün değerini düşürmekte, toprak mülkiyetinin tekelci yapısı, toprak sahiplerini emek gücü satınalmada çok güçlü kılmaktadır. Özellikle makineli tarıma geçilen büyük toprakların işletilmesi için gerekli emek-gücünün satınahnmasında, toprak kapitalistleri tamamen tekelci güce sahiptirler. Feodal kalıntıların hâlâ etkin bulunduğu ileri sürülen Doğu ve Güneydoğu Bölgelerindeki toprak mülkiyetini incelediğimizde, bu mülkiyetin feodal değil tekelci kapitalist mülkiyet olduğu ortaya çıkmaktadır. Tablo XLVI'da bu konuda bilgi verilmektedir.

Feodal kalıntıların yada ilişkilerin etkin olduğu ileri sürülen Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki illerle kapitalist üretim ilişkilerinin etkin olduğu illerin karşılaştırılmasından ortaya çıkan gerçek şudur: Toprak üzerinde tekelci mülkiyetin geçerli olduğu bölgelerde, genellikle topraksız çiftçi ve tarım işçisi oranları da yüksektir. Örneğin 200 dönümden büyük işletmelerin toplam tarımsal alanların % 63'ünü oluşturduğu Diyarbakır'da topraksız çiftçi oranı %46.8 ve tarım işçisi oranı %31.9'dur. Aynı şekilde 200 dönümden büyük işletmelerin toplam tarımsal alanın %52.1'ini oluşturduğu Mardin ilinde topraksız

çiftçi oranı %42 ve tarım işçisi oranı %33.9'dur. Buna karşılık Adana için bu oranlar sırasıyla %29.6, %32.6 ve %24.8, Eskişehir içinse %34.4, %25 ve %25'dir. Burada göze çarpan bir husus da genellikle topraksız köylülerle tarım işçisi oranlarının «feodal» Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde, «kapitalist» bögelerdeki oranlardan yüksek oluşudur. Görüldüğü gibi, tarım işçisi oranı Hakkari'de %42.6'yı bulmakta, buna karşılık en kapitalist illerden Adana'da %24.8'de kalmaktadır.

Böyle bir gelişim Doğunun ve Güneydoğunun feodal, Batının kapitalist oluşu teziyle açıklanamaz. Bizce Türkiye'nin hangi bölgesinde tarımsal mülkiyet kesinlikle tekelci bir yapı gösteriyorsa, o bölgelerde tarım işçisi oranı da yüksektir. Elbetteki büyük toprak mülkiyeti tek başına kapitalist üretim ilişkilerinin yürürlükte olduğunun kamtı değildir, çünkü feodal üretimde de büyük toprak sahipliği vardır. Kapitalist büyük toprak sahipliği ile feodal büyük toprak sahipliği arasındaki temel fark, birinin toplumsal yapının tümüyle organik ilişkiler içinde oluşu, diğerinin üzerine kapanıklığı ve kendine yeterliliğidir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerini «feodal» ilişkilerin yada kalıntıların geçerli olduğu kesimler olarak tanımlamak duygusal bir tutumdan, gülünç bir inatçılıktan başka bir şey olmamaktadır. Çünkü Doğu ve Güneydoğu Bölgesiyle Türkiye'nin diğer kesimleri, özellikle ana metropolleri arasında dolaysız bağlar mevcuttur ve işte bu bağlar «feodal» bölgelerin geriliğini belirlemekte ve sürdürmektedirler. Sanayi tekelciliğinin bulunmadığı, bulun-

durulmadığı Doğu Bölgesinde egemen sınıfların sömürü gücü tekelci toprak mülkiyetine dayanmaktadır. Diğer bir deyişle emperyalist sömürü, bir yandan geri bıraktırılmış Türkiye içindeki metropollerde dışa bağımlı işbirlikçi ve tekelci bir sanayiin ortaya çıkmasına sebep olurken, diğer yandan hem tarımsal ürünlerin üreticiden tüketiciye iletilmesini kontrol eden mekanizmada, hem de ülkenin belirli bölgelerinde toprak mülkiyetinde tekelci bir yapı belirlemektedir. Dolayısıyla pazarların gelişimini, üretim güçlerinin üstün bir düzeye çıkmasını ve toplumun sanayi kapitalizmine geçişini önleyen temel neden, emperyalist sömürü tarafından belirlenen ve Türkiye toplumunun tümüne damgasını vuran tekelci yapıdır. Türkiye'nin geriliği, şu yada bu kesimdeki feodal kalıntılar, üst yapıda etkin olan fosilleşmiş tutucu ve gerici değerlerle açıklanamaz. Türkiye'nin geriliği emperyalist sömürünün yarattığı tekelci yapının doğal ve kaçınılmaz ürünüdür.

Tablo XLVI'da, Doğu Bölgesindeki toprak mülkiyetinin tekelci yapısının, topraksız çiftçi ve tarım proletaryası oranlarını artırdığını gördük. Örneğin Hakkari'de tarımsal nüfus içerisinde tarım işçisinin oranı % 42.6'yı buluyordu. Bir yandan toprak mülkiyetindeki tekelci yapı, diğer yandan Doğu Anadoluda tarım dışındaki faaliyetlerin çok sınırlı oluşu nedeniyle, bu bölgelerdeki emek-gücünün fiyatı ülke ortalamasının çok altına düşmekte, az topraklı ve topraksız köylülerle tarım proletaryasının önemli bir kesimi geçimini sağlayabilmek üzere sürekli olarak Doğudan Batıya göç etmektedir. Türkiye'nin Doğusundan Batısına yönelen göçle, Türkiye'den B. Avrupa'nın ileri

kapitalist ülkelerine yönelen göç nitelik bakımından aynıdır, çünkü bu göçleri belirleyen nedenler ortaktır. Geri bıraktırılmış ülkelerin tümü ileri kapitalist ülkeler için ve geri bıraktırılmış bir ülkenin tarımsal bölgeleri de bu ülke metropolleri için ucuz emek-gücü kaynağı görevini görmektedir. Nüfusun toplamı ve nüfus artış oranı bağımsız etkenler olmayıp, doğrudan doğruya sosyo-ekonomik yapının kendisi tarafından belirlendiklerinden dünya kapitalist düzeni içinde belirli bölgelerin ucuz emek-gücü kaynağı olarak ortaya çıkmaları kendiliğinden, rasgele, tesadüfen olmamış, emperyalist sömürünün kaçınılmaz gereği olarak yine bu sömürü tarafından belirlenmiştir. Böylece diyalektik bir ilişkiler zinciri içerisinde, emperyalist sömürü geri bıraktırılmış ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarını belirlemiş, sosyo-ekonomik yapı ise bu ülkelerin belirli bölgelerinin ucuz emek-gücü kaynağı şeklinde ortaya çıkmalarına sebep olmuştur. Bu gerçekler karşısında nüfus artışını bağımsız bir etken olarak tanımlamağa çalışan satılmış burjuva ideologları, gelişmemeyi nüfus artışına bağlayarak emperyalist sömürüyü ve bu sömürünün belirlediği sosyo-ekonomik yapıyı gizlemeye çalışıyorlar. Geriliğin temel nedeni hızlı nüfus artışı değil, hızlı nüfus artışının temel nedeni geriliktir. Nitekim nüfus artışını bölgeler içinde incelediğimizde Doğu Anadolu'nun başta geldiğini görüyoruz. Bu gerçek TABLO XLVII' de belgelenmiştsir.

Görüldüğü gibi, Doğu Anadolu Bölgesindeki doğurganlık oranı diğer bölgelerdekinin ve Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Ayrıca Türkiye nüfusu içerisinde 0-14 yaş grubunu on yıl sonrasının emek-

TABLO XLVII

TÜRKİYE'NİN ÇEŞİTLİ BÖLGELERİNDE

Nüfus Bölgesi	Doğurganlık Oranı	
	Şehir	Kır
Marmara - Ege	3.14	4.94
Orta Anadolu	4.29	7.11
Akdeniz	4.28	6.07
Karadeniz	4.34	5.15
Doğu Anadolu	6.10	7.44
Türkiye ortalaması	3.88	6.13

(Kaynak : **1970 Yılına Girerken Bölgelere Genel Bir Bakış.**, Cilt I, S. 51, T.C. Başbakanlık D.P.T.)

gücü kaynağı olarak incelediğimizde TABLO XLVIII'deki değerleri elde ediyoruz.

TABLO XLVIII

EMEKGÜCÜ KAYNAĞI OLARAK 0-14 YAŞ GRUBUNUN BÖLGELERE YÜZDE DAĞILIMI (1965 yılı)

Bölgeler	Erkek	Kadın
Marmara	%14.9	%15.3
Orta Anadolu	23.5	23.8
Ege	9.8	10.0
Antalya	2.9	3.0
Çukurova	6.7	6.6
Batı Karadeniz	4.6	4.6
Doğu Karadeniz	14.2	14.4
Doğu Anadolu	23.4	22.3
	100.0	100.0

(Kaynak : **1970 Yılına Girerken Bölgelere Genel Bir Bakış.**, Cilt I, S. 61, T.C. Başbakanlık D.P.T.)

Potansiyel emek-gücünün, yani 0-14 yaş grubunun bölgeler arası dağılımında Doğu ve Orta Anadolu başta gelmektedirler. Bu tarımsal bölgelerde genç nüfus için istihdam olanakları metropol-uydu sömürü ilişkisiyle çok sınırlandığından, Orta ve Doğu Anadolu Bölgeleri, bir yandan Türkiye, diğer yandan ileri kapitalist ülke metropolleri için ucuz emek-gücü kaynağı haline gelmektedirler. Doğu Anadolu Bölgesi toplam nüfusu içerisinde 0-14 yaş grubunun oranı % 47 kadardır. Oysa Marmara Bölgesinde bu oran % 34, Ege Bölgesinde % 37'ye düşmektedir. Marmara Bölgesine göç edenlerin % 41.5'i Doğu Karadeniz Bölgesinden, %22.3'ü Doğu Anadolu Bölgesinden ve % 16.1'i Orta Anadolu Bölgesinden gelmektedirler. Görülüyor ki, Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu ve Orta Anadolu Bölgeleri Marmara Metropol bölgesine devamlı olarak ucuz emek-gücü sağlamaktadırlar. Toplam çalışanların çalışabilen yaştaki nüfusa oranının Türkiye için % 74.4 ve Doğu Anadolu Bölgesi içinse % 79.6 oluşu sömürü mekanizması içinde potansiyel işgücü bakımından kırsal bölgelerin önemini bir kere daha ortaya koymaktadır. Büyük şehirlerimizdeki yerli olmayan nüfus içerisinde Doğu İllerinden gelenlerin oranı % 10.7'dir. Doğudan bu şekilde göç edenlerin % 50'si İstanbul'da ve % 24.7'si Ankara'da yerleşmiş durumdadır. Diğer bir deyişle, iki büyük şehir Doğu göçünün % 75'ini almıştır.

Özetlemek gerekirse; Türkiye tarımının temel özellikleri, tıpkı Türkiye sanayii gibi, emperyalist sömürü tarafından belirlenmekte, tarımsal yapıda ortaya çıkan değişimlerin tümü dünya emperyalizmindeki değişimlere kesinlikle bağımlı bulunmakta ve an-

cak emperyalizmle Türkiye arasındaki sömürü ilişkileri geçici olarak zayıflayınca Türkiye tarımının görünüşte «kendisine yeter» kesimi güç kazanmaktadır. Ayrıca nasıl Türkiye'nin tüm olarak geriliğinin temel nedeni emperyalist sömürü ise, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin geriliğinin temel nedeni de Türkiye metropollerinin bu bölgeler üzerindeki tekelci sömürü gücüdür. Diğer bir deyişle, Doğu ve Güney Doğu Bölgelerinin geriliğinin temel nedeni «feodal» ilişkiler yada kalıntılar değil, metropol-uydu ilişkisi içerisinde bu bölgelerde sanayiin gelişimini sürekli olarak önleyen, bu bölgelerde oluşan artık-değerin önemli bir kesimine elkoyan, Doğu bölgesini bir ucuz emek-gücü kaynağı haline getiren ve Doğu'nun egemen sınıflarıyla ittifak halinde bulunan İstanbul, İzmir gibi metropollerdeki tekelci güç sahibi işbirlikçi kapitalistlerdir. Emperyalist sömürü nasıl Türkiye Sanayiinin tekelci bir yapıya sahip olmasını belirliyorsa, aynı sömürünün uzantısı Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde toprak mülkiyetinin tekelci bir yapıya sahip olmasını da belirlemektedir. Diğer bir deyişle, emperyalist sömürünün doğal ürünü olan tekelci yapı Türkiye ekonomisinin bütün kesimlerine çok belirgin bir şekilde egemendir.

4 Dünya Emperyalizmi İçin Ucuz Emek Gücü Kaynağı Olarak Türkiye

Doğu Bölgelerinden Batıya yönelen göç hareketini değerlendirirken, bu hareketin Türkiye'den ileri kapitalist ülkelere doğru yönelen göç hareketiyle aynı nitelikte olduğunu ve her iki hareketin de ortak bir süreç tarafından belirlendiklerini ileri sürmüştük. Bu değerlendirmenin ışığı altında, dünya emperyalizmiyle Türkiye arasındaki sömürü ilişkilerinin güçlenmesine paralel olarak, Türkiye'den Batı Avrupa'nın ileri kapitalist ülkelerine, özellikle Federal Almanya'ya yönelen göçün de günden güne hızlandığını görüyoruz. 1961 - 1969 döneminde yurt dışına çıkan işçilerin yıllara göre sayısal dağılışı TABLO XLIX'da verilmiştir.

Tablodaki gibi, 1961 yılında yurt dışına sadece 1476 işçi çıktığı halde, 1969 yılında bu sayı 103975'e yükselmiştir. Dokuz yıllık bir sürede yurt dışına çıkan işçilerin toplam sayısı 351221'dir. Bu işçilerin yaklaşık olarak % 90'ı Federal Almanya'ya gitmiştir. Türkiye'nin Batı Avrupa'nın ileri kapitalist ülkeleri ve özellikle Federal Almanya için ucuz emek - gücü kaynağı olduğu açıkça ortadadır.

TABLO XLIX

YURT DIŞINA GÖNDERİLEN İŞÇİLERİN YILLARA GÖRE DAĞILIŞI

Yıllar	Yurt dışına çıkan işçi sayısı
1961	1476
1962	11185
1963	30328
1964	66176
1965	51520
1966	34410
1967	8947
1968	43204
1969	103975
Toplam	351221

(Kaynaklar : 1. **İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü. 1967 yılı Çalışma Raporu, Ek İstatistik No. 14**
2. İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü. 1969 yılı Çalışma Raporu, Ek İstatistik No. 14)

Yurt dışına çıkan işçilerin sayısı günden güne artarken, dışarı çıkmak için sıra bekleyenlerin sayısı da korkunç bir değere varmıştır. 1965 yılı Mart sonunda sıra bekleyenlerin sayısı 511766 kişi iken, 1969 yılı Mart ayı sonunda bu değer 758711'e ulaşmış bulunuyordu. Sıra bekleyenlerin meslek gruplarına göre dağılımı Tablo L'de yapılmıştır.

Tablo L'ye göre, sıra bekleyenlerin % 18'i vasıflı işçidir. Yurt dışına gitmek için vasıflı işçi olduğu halde kendisini sıra işçisi olarak tanıtanların sayısı

çok yüksek olduğundan, gerçekte vasıflı işçi oranı % 18'in de üstündedir.

TABLO L

YURT DIŞINA GİTMEK İÇİNN SIRA BEKLEYENLERİN MESLEK GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

Meslek Grupları	Sayı
Sıra işçileri :	
Tarım	60159
Maden	80831
İnşaat	191577
İstihsal	289085
Hizmet	607
Sıra işçileri toplamı	622259
Vasıfli işçiler	136452
Bütün işçiler toplamı	758711

(Kaynak : **İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü,** Yayın No 59, Araştırma, Yurt Dışındaki Türk İşçileri, S. 3)

Yurt dışında çalışmakta olan işçileri dışarı çıkmadan önce oturdukları iller bakımından sınıflandırdığımızda, İstanbul, Ankara ve İzmir metropollerinde oturanların oranının azaldığını, buna karşılık Anadoludan gidenlerin oranının arttığını görüyoruz. Bu sınıflandırma TABLO LI'de yapılmıştır.

Tablo LI'deki değerlere göre 1967 yılında yurt dışına çıkanlar içinde İstanbul'da oturanların oranı % 20.6 iken, bu oran 1969 yılında % 5.4'e düşmüştür. Buna karşılık Anadolu'da oturanların oram %67.8'den %85.3'e yükselmiştir. Görülüyor ki, Anadolu ileri kapitalist ülkeler tarafından bir ucuz emek-gücü kaynağı olarak kullanılmaktadır. Aynı şekilde yurt dışı-

na çıkanlar arasında bucak ve köylerde oturanların oranı 1967 yılında %44.1 iken, 1969 yılında bu oran % 57.5'e ulaşmıştır. Dışarı çıkmadan önce il merkezlerinde oturanların oranı ise % 38.5'ten % 28.9'a inmiştir. Bu sayıların belirttiği gerçek açıktır. Anadolu, özellikle Anadolunun bucak ve köyleri dünya kapitalizmine giderek hızlanan bir tempoyla ucuz emek-gücü sağlamaktadırlar. Bu değerler Anadolunun en tecrit edilmiş görünüşteki köylerinin bile emperyalist sömürüye açıldığını, emperyalizmin kendi damgasını Türkiye toplumunun her kesimine vurduğunu belgelemektedirler.

TABLO LI

İŞÇİLERİN YURT DIŞINA GİTMEDEN ÖNCE OTURDUKLARI İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İller	1967	1968	1969
İstanbul	%20.6	%11.4	% 5.4
Ankara	6.1	3.3	4.8
İzmir	5.5	4.0	4.6
Toplam	%32.2	%18.7	%14.8
Diğer İller	%67.8	%81.3	%85.3

(Kaynak : **İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü Yayını, No. 59, Araştırma, Yurt Dışındaki Türk İşçileri, S. 9**)

Yurt dışına çıkan işçilerin sayılarıyla birlikte bu işçilerin gelirlerinden transfer edilen dövizler de artmıştır. Böylece 1964 yılında transfer edilen işçi dövizleri sadece 8.1 milyon dolar iken, bu değer 1969 yılında 136.6 milyon doları bulmuştur. Döviz gelirlerindeki artış TABLO LII'de gösterilmiştir.

TABLO LII

İŞÇİ DÖVİZLERİNDEKİ ARTIŞ

Yıllar	Transfer edilen işçi dövizleri (Milyon dolar)	İhracat (Milyon dolar)	Transfer edilen işçi dövizleri (ihracat)	İthalat (Milyon dolar)	Transfer edilen işçi dövizleri (ithalat)
1964	8.1	410.8	% 2.0	537.2	% 1.5
1965	69.8	463.7	15.1	571.9	12.2
1966	115.3	490.5	23.5	718.3	10.1
1967	93.0	522.3	17.8	684.7	13.6
1968	107.3	496.3	21.6	763.7	14.1
1969	136.5	536.8	25.4	801.2	17.0

(Kaynaklar : 1. **Türk İş Genel Çalışma Raporu,** 1970, S. 345.
2. **T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı 1970 Yılı Programı,** S. 63)

Görülüyor ki, 1964 yılında transfer edilen işçi dövizlerinin ihracata oranı % 2 ve ithalata oranı % 1.5 iken, bu değerler 1969 yılında sırayla % 25.4'e ve % 17'ye yükselmiştir. Transfer edilen işçi dövizlerindeki bu artışlarla işbirlikçi iktidar dış ticaret açığını kapamaya çalışmakta, oysa böyle bir gelişim ve işlem Türkiye ekonomisinin dışa bağımlılığını daha da pekiştirmektedir. Böylece tıpkı bir fahişenin etini satarak geçimini sağlaması gibi, geri bıraktırılmış toplumlar da emek-güçlerini emperyalist efendilerine satarak yaşantılarını sürdürmeğe çalışmaktadırlar. Diğer bir deyişle, geri bıraktırılmış ülkeler, ileri kapitalist ülkeler için emek-gücü kârhanesi haline getirilmişlerdir.

Emperyalizm yurt dışına çıkan işçilerimizi bir yandan sömürürken diğer yanda beyinlerini yı-

kamağa, kendilerine proletaryanın sınıf bilinciyle taban tabana zıt küçük burjuva değerleri aşılamağa çalışmaktadır. Yurt dışındaki işçiler arasında yapılan araştırmalar, döndükten sonra şehirde oturacaklar arasında münferit iş sahibi olmayı planlayanların oranının 1967 yılındaki % 67.1 değerinden 1969 yılındaki % 72.5 değerine yükseldiğini göstermektedir. Aynı şekilde köyde oturacaklar arasında ticaret yapmayı düşünenlerin oranı 1967 yılında % 15.3 iken bu değer 1969 yılında % 18.2'yi bulmuştur. Büyük şehirlerde oturup yalnız başına iş sahibi olmak isteyenlerin içinde ticaret yapacakların oram 1967 yılında % 34.8 iken bu değer 1969 yılında % 45'e yükselmiştir. Görüldüğü gibi, ileri kapitalist ülkeler, Türkiye'nin emek-gücünü ucuza kapatarak sömürdükleri gibi dışardaki işçilerimizin sınıf bilincini körletmeğe çalışmakta ve bunda sınırlı olsa da başarıya ulaşmaktadırlar. Böylelikle emperyalizm kendi bütünlüğünü sömürdüğü kölelerine savundurtmak olanağına da kavuşmaktadır.

Göstermeye çalıştığımız gibi, Türkiye'den ve geri bıraktırılmış diğer toplumlardan ileri kapitalist ülkelere yönelen emek-gücü akımı kapitalizmin dünya üzerindeki gelişiminin doğal bir sonucu, kaçınılmaz bir ürününden başka bir şey değildir. Geri bıraktırılmışlığı belirleyen temel neden, yani emperyalist sömürü aynı zamanda sömürülen ülkeleri birer ucuz emek-gücü kaynağı haline de getirmiştir.

5 Sonuç

a) DEVRİMCİ MÜCADELENİN TEMEL HEDEFLERİ

Araştırmamızın başında ülkemizdeki devrimcilerin eskisinden daha güçlü bir biçimde yeniden bir araya gelmelerini, kaynaşmalarını, bütünleşmelerini sağlamak üzere devrimci çizginin doğru olarak saptanmasının ve böylece soldaki korkunç bölünmenin ortadan kaldırılmasının proleter sosyalistlerin günümüzdeki en önemli görevi olduğunu ileri sürmüş ve devrimci çizginin doğru olarak saptanabilmesi, eylemlerin havada kalmayıp başarıya ulaşabilmeleri içinse Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı hakkındaki analiz ve değerlendirmenin de mutlaka doğru olması gerektiğini belirtmiştik. Bu arada Türkiye'nin toplumsal yapısını belirleyen temel etkenlerin neler olduğunu, Türkiye toplumunun bilimsel sosyalist açıdan tanımının ve değerlendirilmesinin nasıl yapılabileceğini sormuştuk. Araştırmamızın başındaki değerlendirmenin ve sunduğumuz sayısal belgelerin ışığı altında bu

soruları açık seçik cevaplandırabilir ve pratik sonuçları verebiliriz artık.

Türkiye yarı bağımlı-yarı feodal bir ülke değil, zayıf iç dinamiği yüzünden dünya emperyalizminin pençesine düştükten sonra sosyo-ekonomik yapısı emperyalist sömürü tarafından belirlenen bir geri bıraktırılmış ülkedir. **Kapitalist dünya düzeninin sömürülen bir halkasıdır.** Türkiye sanayiinde, ticaret, ulaştırma, hizmetler ve tarım kesimlerinde egemen olan ilişkiler emperyalist sömürünün uzantısı olan kapitalist ilişkilerdir. Üst yapıdaki feodal görünüşlü kalıntılar dünya emperyalizminin ve işbirlikçilerinin emperyalist sömürüyü gizlemek amacıyla sürdürdükleri, yaşattıkları ilişkilerdir. **Serbest rekabetçi kapitalizm** çağını yaşamamış ve sanayi devrimini gerçekleştirememiş olmasına rağmen, Türkiye'ye, kapitalizmin en yoz, en gerici, en tutucu biçimi, yani tekelci **kapitalizm egemendir.** Tekelci kapitalizm, iç pazarların gelişimini engellemekte, dışa bağımlı bir kapitalizmden sanayi kapitalizmine geçişi olanaksız kılmaktadır. Dolayısıyla geriliğin temel nedeni, bu tekelleşmeyi kuran, yaşatan ve sürdüren emperyalist sömürüdür. Böyle bir sosyo-ekonomik yapı içerisinde Türkiye'deki egemen sınıfların, ileri kapitalist ülkelerdeki gibi, dış güçlerden bağımsız bir varlıkları, bağımsız bir güçleri yoktur. **Diğer bir deyişle, Türkiye'de sanayi devrimini yapabilecek dinamik bir «milli burjuva» sınıfı bugün mevcut olmadığı gibi, geçmişte de ortaya çıkabilmiş değildir.** Türkiye'nin bugünkü egemen sınıfları, gelişimlerini ve güçlerini dünya emperyalizminden almaktadırlar. Dolayısıyla Türkiye'de emperyalizm tarafından ezilen, darbelenen bir «milli burjuva» sım-

fının varlığından söz açmak lafebeliğinden başka bir şey olamaz. İşbirlikçi sermaye karşısında bugün güya boynu bükük durumda olan, bağımsız bir güç halinde toplumumuzda ağırlığını koyamıyan bu sözde «milli burjuva» sınıfının bağımsız ve demokratik bir Türkiye'nin kurulmasından yana olacağını ileri sürenler, devrimci mücadelenin Türkiye gerçeklerine oturtulmasını geciktirmektedirler. Kısacası, Türkiye'de ne feodal üretim ilişkileri, ne de «milli burjuva» sınıfı vardır. Dolayısıyla varolmayan bir milli burjuva sınıfıyla birlikte yine varolmayan feodalizme karşı mücadele vermek ayna karşısında gölge boksu yapmaktan farksızdır.

Gerçek şudur: Bugün çıkarları bakımından emperyalizmle bütünleşmiş bir işbirlikçi burjuvazi ve işbirlikçi burjuvaziyle anlaşmış, aracı durumda bir yerli burjuva sınıfı vardır Türkiye'de. Aracı yerli burjuvanın amacı emperyalizme karşı çıkmak değil, emperyalizmle bağlarını daha da kuvvetlendirmek, giderek işbirlikçi burjuvaziye dönüşmek ve sömürüden kendisine düşen payı artırmaktır. Büyük metropollerdeki, özellikle İstanbul'daki işbirlikçi burjuvazi karşısında ne kadar güçsüz olduğunu çok iyi bilen yerli burjuvazinin işbirlikçi burjuvaziye karşı bazen gösterdiği direnim, milli yönü giderek büyüyecek, Türkiye devrimcilerinin mücadelesi ile bütünleşecek anti-emperyalist bir direnim değil, emperyalizme yanaşma, emperyalizme şirin görünme ve böylelikle toplam artık-değerden daha büyük pay alabilme mücadelesidir. Diğer bir deyişle temel görevi emperyalizmle işbirlikçi burjuvazinin Anadolu'daki aracılığını yapmak olan yerli burjuvazi kendi ekonomik ayrıcalıklarının ancak

emperyalist sömürünün belirlediği bir düzen içinde yürürlükte kalabileceğinin, emperyalist sömürüye son verilmesiyle birlikte bu ayrıcalıkların da ortadan kaldırılacağının bilincine çoktan varmıştır. İşte bu nedenledir ki, özellikle Anadolu'da tüm devrimci, tüm ilerici hareketler karşısında lumpen-proleter ve küçük burjuva unsurları örgütleyen, bu unsurları maddi bakımdan destekleyen, silahlandıran, kara eyleme sokan sınıf da, temelde aracı burjuvazidir. Kanlı Pazar, Konya, Kayseri olaylarının itici nedeni emperyalizm ve işbirlikçi burjuvazi ise, vurucu kara gücü yerli burjuvazidir. Bu sınıfın Birinci Milli Kurtuluş Savaşımıza devrimciler safında katıldığını ileri sürerek, günümüzde de bağımsızlık ve demokrasi savaşına katılacağını ileri sürmek, en hafif deyimiyle, safdillikten başka bir şey değildir. Yerli burjuvazinin Birinci Milli Kurtuluş Savaşımıza katkıda bulunmasının başlıca nedeni, bu savaşın kazanılması halinde, Türk aslından olmayan komprador burjuvazisinin yerini alabilmek, hiç olmazsa bölgesel aracılık işlemini tekelinde tutmak, gavurun toprağına, malına ve parasına elkoymak ve böylelikle kendi ekonomik olanaklarını mümkün olduğu kadar genişletmek, büyütebilmek arzusuydu. Birinci Milli Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra Anadolu burjuvası bu gayelerini, kısmen de olsa, gerçekleştirebilmek olanaklarına kavuşmuş, yerli burjuvazinin bir kesimi küçük burjuva kökenli asker-sivil aydın yönetimindeki siyasi iktidara sırtını dayayarak işbirlikçi burjuvaziye dönüşmüş veya bu burjuvaziyle bütünleşmiştir. Bu bütünleşmenin gerçekleştirilmesiyle birlikte yerli burjuvazinin devrimci mücadeleye karşı takınacağı tutum da nitel bir

değişime uğramıştır. Yerli burjuva ekonomik bakımından en güçlü sınıfın içinde yeralabilmek için emperyalizme karşı çıkmak değil, yaranmak, dalkavukluk etmek, şirin görünmek gerektiğini çok iyi bilmektedir. Bu aracı sınıf, metropol-uydu sömürü zincirinin gerekli halkalarını oluştururken, el koyduğu ürünlerin nakledilmesinde ve pazarlanmasında, ayrıca sömürülen işçi ve köylü kitleleri karşısında da hem işbirlikçi burjuvanın hem de emperyalizmin desteğine muhtaç bulunmaktadır. Geri bıraktırılmış bir ülke olan Türkiye'de «milli burjuva» adı verilmeye çalışılan, oysa temel görevi emperyalizme ve işbirlikçi burjuvaya aracılık etmek olan yerli burjuvanın özellikle günümüz koşulları içerisinde, devrimci mücadeleye katılmayacağı, aksine karşı-devrimci hareketin vurucu kara gücünü oluşturduğu açıkça ortadadır. Dolayısıyla önümüzdeki devrimci mücadele emperyalistlere ve feodallere, yada feodal kalıntılara yöneltilecek bir mücadele değil, emperyalizme ve bu emperyalizmle organik ilişkiler içerisinde olan işbirlikçi ve yerli burjuvaziye karşı verilecek bir mücadeledir. Burada işbirlikçi ve yerli burjuvaziye karşı mücadeleden anlaşılan kapitalist üretim ilişkilerinin yerine sosyalist üretim ilişkilerinin yerleştirilmesi değildir. Elbetteki işçi sınıfının mutlak iktidarı gerçekleştirilmeden kapitalist üretim ilişkilerinin sosyalist üretim ilişkileriyle değiştirilme olanağı yoktur. Hatta işçi sınıfının mutlak iktidarı gerçekleştirildikten sonra bile, üretim ilişkilerinde nitel değişikliklerin yaratılması zaman alacaktır. Bu bakımdan işbirlikçi ve yerli burjuvaziye karşı mücadeleden anlaşılan, proletaryanın sosyalist bilinçle silahlandırılıp devrimci mücade-

leye sokulması, proletarya ile birlikte yoksul köylülere de devrimci mücadelenin hedefinin sosyalist bir toplumu gerçekleştirmek olduğunun şimdiden kavratılmasıdır. Türkiye dünya kapitalist düzeninin bir halkası olduğuna göre, devrimci mücadelenin özünde de anti-kapitalist bir yönün bulunması doğal, hatta kaçınılmazdır. Daha önce de belirtmeğe çalıştığımız gibi, dünya ve özellikle Amerikan emperyalizminin yurdumuzdaki egemenliğine ve sömürüsüne son vermekle, bu emperyalizmin Türkiye içindeki işbirlikçilerinin ve aracılarının egemenliklerini ortadan kaldırmak, birbirlerinden ayrı, birbirlerini izleyen eylemler değillerdir. Türkiye'de emperyalizmle işbirlikçi ve yerli burjuvaziye karşı mücadele diyalektik bir bütündür, aynıdır, birdir, tektir.

Çünkü emperyalizme karşı mücadelemiz şiddetlendikçe, güçlendikçe hem emperyalistler, hem de işbirlikçiler ve aracılar devrimciler üzerindeki baskıyı, terörü, işkenceyi artıracaklardır, artırmaktadırlar. Aynı şekilde Türkiye'de işbirlikçi ve yerli burjuvaziye ve büyük toprak sahiplerine karşı mücadelemizi pekiştirdikçe, emperyalizm de işbirlikçilerini ve aracıları parayla ve bir yerde silahla destekleyecektir, desteklemektedir. Geri bıraktırılmış ülkelerdeki egemen yerli sınıflar bir devrim hareketi halinde Amerika'dan askeri müdahalede bulunacağına dair söz almışlardır. Sömürü ilişkileriyle birbirlerine bağlı emperyalistlere, işbirlikçilere ve aracılara karşı ayrı ayrı mücadele etmek olanaksızdır. Çünkü işbirlikçi burjuvaziyle aracı yerli burjuvazi ve büyük toprak sahipleri, geçici güçlerini, emperyalist sömürünün yarattığı toplumsal yapıya borçludurlar, efendilerinden des-

tek sağlayamadıkları zaman bağımsız bir güç olarak varlıklarını sürdürebilmeleri çok güçtür. Aynı şekilde emperyalizm, yada dünya kapitalist düzeninin metropolleri, geri bıraktıkları ülkelerin emek-gücünü, doğal kaynaklarını ve pazarlarını, değişen koşullara ve değişen taleplere uygun biçimde sömürebilmek için işbirlikçilerin, aracı yerli burjuvanın ve büyük toprak kapitalistlerinin metropol-uydu sömürü zincirinin gerekli halkaları olarak görev görmelerini sağlamak zorundadırlar. Dolayısıyla emperyalizme karşı mücadeleyle, geri bıraktırılmış ülke içindeki işbirlikçilerine ve yerli burjuvaya karşı mücadele mutlaka aynı sonuçları verecektir. Önce birine, sonra ötekine saldırı diye birşey olamaz. Buna ne emperyalizm, ne de işbirlikçileri izin verir. Devrimcilerin temel sorunu iktidar sorunudur. Yani işçi sınıfının partisi hangi devrimci eylemler ve hangi sınıfsal ittifaklarla devrimci işçi-köylü iktidarını gerçekleştirecektir? Sorunun böyle somut biçimde konuluşu, devrimcileri kısır, anlamsız ve bölücü tartışmalardan kurtarır, devrimci enerjinin sokak kabadayılıklarından örgütlenme çabalarına kaydırılmasına yardım eder. Proletaryanın öz örgütünün önderliğindeki devrimci işçi-köylü iktidarının elbetteki çok önemli demokratik görevleri vardır. Ve Türkiye'nin sosyalist bir topluma dönüştürülmesi için özellikle toprak sorunu, halklar sorunu gibi sorunların mutlaka çözümlenmeleri gerekir. Bununla beraber devrimci mücadelenin hedefini bir kelime fetişizmi haline getirmenin hiçbir gereği ve anlamı da yoktur. Türkiye'nin somut durumunu tahlil etmeden veya yarım yamalak araştırarak işçi sınıfı partisinin asgari programını bir dogma gibi ileri sürmek,

mistik bir tutumla formüllerden, kalıplardan sihirli çözümler beklemek, devrimcilere değil hurufilere yakışır. Bir kere daha tekrarlıyalım: Devrimci mücadelemizin önümüzdeki somut hedefi, işçi sınıfı partisinin önderliğindeki **devrimci işçi - köylü iktidarını** gerçekleştirmektir.

Devrimcilerin görevi devrim yapmaktır, küçük burjuva ideologlarının hergün değiştirdikleri temelsiz görüşlere bağlanarak devrimci gücü, devrimci atılımı tüketmek ve yıpratmak değil. Modern revizyonizme, teorik ve pratik alanda devrimci etkinlikten, yapısal bütünlükten yoksun görüşlerle son verilemez. Kendisine verilen ad ne olursa olsun, bilimsel sosyalizmin yaratıcı gücünden yararlanamayan her görüş mistik ve idealist bir yanı olan statik bir görüştür.

Dünya kapitalizminin sömürülen bir halkası olan Türkiye'ye dışa bağımlı bir kapitalist düzenin egemen olduğu, Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısının temel öğelerinin, temel özelliklerinin emperyalist sömürü tarafından belirlendiği apaçıktır. Bu toplumsal yapı içerisinde «milli burjuva» sınıfım yada feodal kalıntıları boşuna aramanın devrimci kavgayı temel hedeflerinden saptıracağı aşamaya gelmiş bulunuyoruz. Kavgamız Türkiye'yi dünya emperyalizminden, dünya kapitalizminden koparma kavgasıdır. Bu kavganın karşısındaki güçlerse emperyalistler, işbirlikçiler, aracı yerli burjuvazi ve revizyonistlerdir. Kelime fetişizmini bir kenara bırakıp somut hedefler etrafında birleşmek, bu kavgada başarılı olabilmenin tek şartıdır. Önümüzdeki somut hedefse, proletaryanın öz örgütünün önderliğindeki **işçi-köylü ittifakını** gerçekleştirmektir.

b) TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİNİN DURUMU

Bugün Türkiye'de işçi sınıfının partisi olmadığı gibi bir zamanlar ülkemizdeki devrimci atılımın bir kesimini oluşturan Türkiye İşçi Partisi de kesinlikle revizyonistlerin yönetimi altına girmiştir. Devrimci sloganların arkasına gizlense bile, modern revizyonist çizginin temelde emperyalizmle uzlaşmayı benimsediği ve sınıfsal ittifakları reddettiği açıkça ortadadır. Bu çizgi geri bıraktırılmış ülkelere devrimci mücadeleden parlamenter mücadeleyi anlayan, pasifist ve sekter bir görüş olarak yansır. Türkiye İşçi Partisi'nin bugünkü yöneticileri işte bu revizyonist, bu sekter, bu pasifist görüşün temsilcileri, savunucuları ve şampiyonlarıdırlar. Lafebeliklerinde başarılı, eylemde kısır, yeteneksiz ve yüreksizdirler. Türkiye'deki devrimci kavgamn öncüleri değil, cüceleri ve kuyruklarıdırlar. Sekter tutumlarından ve korkaklıklarından dolayı katılmayı reddettikleri her devrimci eylem şimdiki yöneticilerce gereksizdir, anarşizimdir, maceradır. Temel amaçları, kısır tartışmalarla, kongre oyunlarıyla, burjuva parlamenterciliğiyle devrimi geciktirmek, saptırmak, hatta durdurmaktır. Çünkü sömürülen dünya halklarının emperyalizme karşı «halk savaşı» yoluyla kurtuluş mücadelesi vermelerine karşı olan modern revizyonist görüş, hangi sosyalist harekete yansımışsa, orada kendine, statik formüller ve donmuş kalıplarla devrimci mücadeleyi bölen, saptıran pasifist ve sadık bendeler de bulmuştur.

Devrimci mücadelenin öncülüğü hiçbir grubun, hiçbir hizbin tekelinde değil, sadece işçi sınıfının tekelindedir. Latin Amerika'daki, Asya'daki, Afrika'-

daki, Ortadoğu'daki devrimci mücadeleler, sahte devrimcilerin maskelerini birer birer yüzlerinden indiriyor, modern revizyonizmin temsilcilerini oldukları gibi, yani bütün kabızlıkları, bütün kısırlıkları, bütün korkaklıkları ve hatta bütün ihanetleriyle devrimci kitlelerin önünde çırılçıplak bırakıyor. Türkiye'deki gelişim de bundan tamamen farksızdır. Sosyalizmin kontraplak şövalyeleri ve dişisel bilgeleri küçük burjuva sosyalist çizgisiyle revizyonizmin somutlaştığı Türkiye İşçi Partisi'ni işçi sınıfının siyasi örgütü gibi yutturmağa çalışsalar da, gerçek açıkça ortadadır. Bugün Türkiye'de proletaryanın öz örgütü mevcut değildir.

Bu koşullar ve bu gerçekler karşısında, Türkiye İşçi Partisine devrimci özellikler kazandırmak ve hatta belirli bir aşamadan sonra bu partiyi proletaryanın öz örgütü haline dönüştürmek mümkün müdür?

Daha evvelki bir araştırmamızda bu temel soruyu şu şekilde cevaplandırmağa çalışıyorduk :

«a) Amerikan emperyalizmine karşı milli kurtuluş savaşımızın başarıyla sonuçlanması ve kurtuluştan sonra egemenliğin yeniden bürokratların eline geçmemesi için ya Türkiye İşçi Partisi'ne devrimci özellikler kazandırmak, yada bilimsel sosyalizmi kendisine rehber almış yeni bir devrimci parti kurmak gereklidir.

«b) Mevcut örgütlenmenin sağladığı faydaları, birikimleri, ilişkileri, kadroları bir kenara iterek yeni bir parti kurmak, ancak Türkiye İşçi Partisi hakkındaki bütün ümitlerin kaybolması halinde başvurulması gereken bir yol olduğuna göre, Türkiye İşçi Parti-

si'ne devrimci özellikler kazandırma yolunun seçilmesi gerekmektedir.

«c) Mevcut yönetici kadro partiye devrimci özellikler kazandıracak bilinç ve güçten yoksun olduğu için, bu görev parti içindeki ve dışındaki devrimci gençlere, militanlara düşmektedir. Diğer bir deyişle bilimsel sosyalizme bağlı devrimci kadroların parti yönetimine el koymaları zamanı çoktan gelmiştir.

«d) Ancak devrimci özellikler kazandırıldıktan sonra, Türkiye İşçi Partisi geri bıraktırılmış ülkemizdeki diğer devrimci güçleri bir araya getirebilir, anti - emperyalist cephenin güçlenmesini, eğitilmesini, yönetilmesini, eyleme sokulmasını sağlayabilir.

«Bu gerçekler ilk aşamada Türkiye İşçi Partisi içerisinde bir ameliyatın gerekli olduğunu göstermektedir. Küçük burjuva sosyalizmi Türkiye'nin tek sol partisini tamamen yozlaştırmadan bu kanserin kesilip atılması gerekmektedir.

«Bütün bu söylediklerimizin apaçık oluşlarına rağmen, küçük burjuva sosyalizmine karşı olduklarını ileriye süren bazı devrimci gençlerle sosyalist düşünürlerimizde rastlanan bir takım olumsuz tutum ve davranışları da burada belirtmekte fayda vardır. Devrimci gençler çok kereler sıkıcı olan, başarı için uzun ve planlı çalışmayı gerektiren parti içi mücadeleyi çok heyecansız, çok önemsiz bulmakta, bu nedenlerle genellikle gösterileri, işgalleri, parti içi mücadeleye tercih etmektedirer. Gençlerin bir kısmında parti içi çalışmaları, ayrıntılı, titiz çabaları küçümsemek eğilimi vardır. Bu davranışta bilimsel sosyalizmin gerektirdiği kesin, ama gönüllü parti disiplinini kura-

mamış parti yöneticilerinin sorumluluğu çok büyüktür. Çünkü gönüllü bir disiplin için ilk olarak gençlerin bilimsel sosyalizmle eğitilmeleri gerekirdi. Okumak için küçük burjuva sosyalizminin ağababası Proudhon palyaçosunun kitaplarını salık veren yöneticilerden bu eğiticiliği yapmaları beklenemezdi. Dolayısıyla gençler eğitimlerini çok kereler tek başlarına, dilimize çevrilmiş bilimsel sosyalist eserleri okuyarak, birbirleriyle tartışarak ve yine yalnız bırakıldıkları eylemler içerisinde elde etmişlerdir. Türkiye İşçi Partisi'nin giderek devrimci mücadeleden kopmasıyla da gençler tüm enerjilerini parti dışı mücadelelerde kullanmağa başlamışlardır. Fakat şimdi bu gençlere, militanlara düşen görev, parti dışı eylemlerin kendilerine verdiği devrimci bilinç ve disiplinle partiye dönmek ve küçük burjuva sosyalizmine karşı ağırlıkların koymaktır. Küçük burjuva sosyalizmine son vermek mücadelesi en az sokaktaki mücadeleler kadar önemlidir.» (5)

Türkiye devrimci mücadelesindeki kaçınılmaz gelişim, bu önerilerin yetersizliğini ortaya koymuş bulunuyor. Bugün Türkiye İşçi Partisi hakkındaki ümitlerin sarsıldığı ve yeni bir devrimci örgütün gerçekleştirilmesinin söz konusu olduğu bir aşamaya gelmiş bulunuyoruz. Türskiye İşçi Partisi'ne revizyonistlerin egemen olmasında, emperyalizmle uzlaşmayı kabullenenlerin yönetime gelmelerinde, kendilerine «proleter devrimci» adını veren gençlerin de büyük rolü olmuştur. Parti içinde tutar-

(5) Sedat ÖZKOL, **Geri Bıraktırılmış Türkiye**, Ant Yayınları, 1969.

lı ve disiplinli bir mücadele yerine işin kolayına gitmeyi benimseyen, tartışma ve inandırma yerine «devrimci şiddeti» sorumsuzlukla kullanan militanlar parti tabanının bilinçsiz de olsa devrimci eğitime, devrimci eyleme hazır kesimiyle aralarındaki ilişkileri büyük ölçüde koparmışlar, kişisel saldırılar ve sokak kabadayılıklarıyla revizyonistlerin kendilerini parti tabanına örgüt yıkıcısı olarak tanıtmalarına olanak hazırlamışlar, dolayısiyle emperyalizmle uzlaşan pasifistleri objektif anlamda güçlendirmişlerdir. Böylece modern revizyonizmin uzantıları ve savunucuları, doğuluları ve sendika liderlerini de karşılarına almaktan çekinmeyerek, bir yerde sahipsiz kalan parti yönetimini ele geçirebilmişlerdir.

Revizyonistler egemen olduğu sürece Türkiye İşçi Partisi'ne devrimci özellikler, devrimci nitelikler kazandırabilme olanakları yoktur. Şimdi yapılacak tek şey parti tabanındaki bilinçlenmeye ve revizyonizmden kopmaya hazır militanları, sayıları ne kadar az olursa olsun, devrimci saflara çekmek, ayrıca halklar sorununa bilimsel sosyalist açıdan yaklaşarak Türkiye halkları arasındaki bağları güçlendirmek ve böylece şimdiki parti yöneticilerini mutlak bir yalnızlığa, mutlak bir iktidarsızlığa mahkum etmektir. Bir yandan proletaryanın öz örgütünün oluşumuna katkıda bulunurken, diğer yandan revizyonistlerin devrimci mücadeleyi saptırma ve yozlaştırma çabalarını kesinlike yoketmek, bütün devrimcilerin temel görevleri arasındadır artık. Çünkü şurası apaçık bir gerçektir ki, ülkemizdeki devrimci mücadele kırlarda ve şehirlerde gerçek yörüngesine oturtulup lafebeliklerinin, kelime fetişizminin, kısır tartışmaların yerini

somut eylemler alınca, revizyonistler kaçınılmaz bir şekilde emperyalistlerle işbirlikçilerin yanında yer alacaklardır. Ve tarih karşısında bu ihanetlerini haklı gösterebilmek içinse, emperyalist sömürü içerisinde dışa bağımlı da olsa, Türkiye'deki üretim güçlerinin geliştiğini, işçi sınıfının hiç değilse sayısal olarak arttığını, aynı şekilde bazı sosyalist ülkelerin iktisadi yardımları ve yatırımlarıyla da ülkemizdeki kapitalistleşme sürecinin hızlandığım ileri sürecekler ve tamamen teslimiyetçi bir tutumla «devrimin objektif koşulları gökten zembille ininceye kadar» beklemek, beklemek, beklemek gerektiğini öğütleyeceklerdir.

Türkiye halklarının, Türkiye devrimcilerinin daha fazla beklemeğe zerre kadar tahammülleri yoktur. Kaybedilecek tek bir an kalmamıştır. Bugün Türkiye'de işçi sınıfı partisi bulunmadığına göre, temel görevimiz bu partiyi oluşturmaktır. İşçi Sınıfı Partisi'nin önderliği gerçekleştirilmeden devrimci güçlerin bir cephe halinde sürekli ve başarılı mücadele edebilmeleri olanağı yoktur. Bu görevde başarılı olabilmenin tek yolu ise «devrimci şiddet»i bir kollektif tatmin unsuru şeklinde kullanmak değil, revizyonistler ve hurufiler dışındaki tüm proleter sosyalistleri, Türkiye'nin ancak halk savaşı yoluyla emperyalizmin ve işbirlikçi burjuvazinin boyunduruğundan kurtarılabileceğine inanmış tüm devrimcileri bilimsel sosyalizmin temel ilkeleri ve önümüzdeki somut hedefler etrafında toplayabilmek, birleştirebilmektir. Bu temel görev, şimdiye kadarki dalgalanmalarına ve belirli tutarsızlıklarına rağmen Türkiye halklarının kurtuluşu için hayatlarını vermeğe hazır olduklarım

belgelemiş gerçek proleter sosyalistlere düşüyor. Lafebeliğini, bilgiçlik taslamayı, kelime ve slogan fetişizmini bir kenara itip eskisinden çok daha güçlü, çok daha bilinçli, çok daha etkin bir şekilde mücadele vermenin zamanı kesinlikle gelmiştir. Çünkü Türkiye'de emperyalizme ve işbirlikçi burjuvaziye karşı devrimci mücadele vermenin objektif bütün koşulları mevcuttur. Kısır tartışmalar ve küçük burjuva inatçılıkları yüzünden bu koşulları değerlendirmeyip Türkiye ve dünya halklarına karşı devrimci görevlerini yerine getirmeyenler devrimci işçi-köylü iktidarını da objektif olarak geciktiriyorlar. Tarihin ve gelecek kuşakların, devrimi objektif olarak geciktirmekle devrime ihanet arasındaki farkı bir kelime farkı olarak niteliyeceklerini de görmezlik edemeyiz.

İçindekiler

1. Türkiye'nin Geriliğinin Temel Nedeni Emperyalist Sömürüdür 5

☐ Kapitalizm, Geri Bıraktırılmış Ülkelerde Yoz, En Gerici, En Tutucu Özellikleriyle Egemendir 13

2. Türkiye İmalat Sanayiinde Yapısal ve Bölgesel Tekelcilik 17

☐ Türkiye'de İmalat Sanayiinde Bölgesel Tekelcilik 23

☐ Yabancı Sermayenin Durumu 29

☐ Özel Sektör İmalat Sanayii Yatırımlarının Dağılımı 36

☐ Ticaret Kesiminde Yapısal ve Bölgesel Tekelcilik 40

☐ Ulaştırma, Hizmet ve İnşaat Sektörlerinde Yapısal ve Bölgesel Tekelcilik 44

☐ Yapısal ve Bölgesel Tekelciliğin Bankacılığa Yansıması 48

3. Türkiye'nin Tarımsal Yapısında Dışa Bağımlı Kapitalist Gelişmeler 55

4. Dünya Emperyalizmi İçin Ucuz Emek Gücü Kaynağı Olarak Türkiye 94

5. Sonuç 100

Daha önce "GERİ BIRAKTIRILMIŞ TÜRKİYE" adlı ilk kitabı da yine yayınlarımız arasında çıkmış bulunan devrimci bilimadamı Dr. Sedat Özkol, bu yeni eserinde, Türkiye'nin toplumsal yapısını belirleyen temel etkenleri, sanayi, tarım, ulaşım, hizmetler, emek gücü ihracı konularındaki sayısal belgelerin ışığında orta - ya koyarak şu yargıya varmaktadır : "Türkiye yarı bağımlı-yarı feodal bir ülke değil, zayıf iç dinamiği yüzünden dünya emperyalizminin pençesine düştükten sonra sosyo-ekonomik yapısı emperyalist sömürü ta - rafından belirlenen bir geri bıraktırılmış ülkedir. Ka - pitalist dünya düzeninin sömürülen bir halkasıdır... " Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğretim kadrosunda bulunan ve aynı zamanda Türkiye İnşaat Mühendisleri Odalar Birliği'nin Başkanı olan Dr. Sedat Özkol, tesbit ettiği gerçekler açısından emperyalizme ve işbir - likçi burjuvaziye karşı mücadeleyi temel hedef olarak göstermekte ve Türkiye sosyalist hareketindeki re - vizyonist, pasifist, sekter tutumları eleştirerek Tür - kiye'nin ancak "halk savaşı" yoluyla emperyalizmin ve işbirlikçilerinin boyunduruğundan kurtarılabileceğine inanmış tüm devrimcileri işçi sınıfı partisini oluşturmak için güçlerini birleştirmeğe çağırmaktadır.

7,5 Lira